

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U:327(44:478):339.924(043)

COTILEVICI VIOLETA

**RELAȚIILE MOLDO-FRANCEZE ÎN CONTEXTUL PROCESULUI
INTEGRAȚIONIST EUROPEAN : REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE**

**SPECIALITATEA 562.02 - ISTORIA RELAȚIILOR
INTERNAȚIONALE ȘI POLITICII EXTERNE**

Rezumatul tezei de doctor în științe politice

CHIȘINĂU, 2021

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii doctorale Științe Sociale și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova

Conducător științific:

Cebotari Svetlana, doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Comisia de doctorat pentru susținerea publică a tezei de doctor:

1. **Vasilescu Grigore**, doctor habilitat în filozofie, profesor universitar, USM – președinte al Comisiei de susținere publică
2. **Cebotari Svetlana**, doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar, USM – conducător științific
3. **Popovici Angela**, doctor în științe istorice, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică – referent oficial
4. **Moraru Victor**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, membru-corespondent al Academiei de Științe a Moldovei – referent oficial
5. **Rotaru Veronica**, doctor în științe politice, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova – referent oficial
6. **Solomon Constantin**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, USM – membru al Comisiei de susținere publică
7. **Hîrbu Diana**, doctor în științe politice, conferențiar universitar, USM – secretar științific al Comisiei de susținere publică

Susținerea va avea loc la data de 22 decembrie 2021, ora 14:00, în cadrul sedinței Consiliului științific specializat, Universitatea de Stat din Moldova, str. A. Mateevici, 60, blocul IV, s. 222, în format mixt.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Centrală a Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expeditat la 18 noiembrie 2021.

Secretar științific al Consiliului științific specializat:

Hîrbu Diana, doctor în științe politice, conf. universitar

Conducător științific:

Cebotari Svetlana, doctor habilitat în științe politice, conf. univ.

Autor

Cotilevici Violeta

CUPRINS

Repere conceptuale ale cercetării	3
Conținutul tezei	7
Concluzii generale și recomandări	25
Bibliografie	29
Lista publicațiilor autorului la tema tezei	31
Adnotare (în română, rusă, engleză)	33
Foaia privind datele de tipar	36

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei investigate. Conform *Concepției Politicii externe a Republicii Moldova* [105], ținând cont de ponderea statelor occidentale dezvoltate în economia mondială, în special a țărilor din grupul celor șapte, și de rolul pe care îl joacă aceste țări în relațiile internaționale, în menținerea păcii și securității în lume, precum și de spijinul care ni se acordă din partea statelor acestui grup, Republica Moldova va acorda o atenție sporită dezvoltării relațiilor de parteneriat și cooperare pe multiple planuri cu S.U.A., R.F.G., Franța, Italia, Marea Britanie și Canada. Prin urmare, unul din scopurile centrale ale politicii externe a Republicii Moldova rămâne extinderea relațiilor bilaterale cu cele mai importante state europene. În acest context, dezvoltarea continuă a cooperării moldo-franceze se prezintă ca o prioritate incontestabilă a politicii externe a statului. Rolul Franței pe arena internațională este unul major, reprezentând a cincea forță economică mondială și ocupând locul al patrulea în comerțul internațional. Franța se numără printre primele țări cu rezultate frumoase în domeniul noilor tehnologii, automobilelor, aeronautic, farmaceutic, etc. Franța este membră a peste 150 de organizații internaționale, pentru care trebuie să furnizeze o parte din finanțare: Consiliul Europei, ONU, OMS, Biroul Internațional al Muncii, Tribunalul Penal Internațional. Se va menționa faptul că Republica Franceză face parte din G-7, G-20, este membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU, membru fondator al UE și al OIF. Franța este o țară care are un cuvânt decisiv mult în forurile internaționale majore.

Franța este o mare putere diplomatică, dovadă fiind rețeaua sa de ambasade (163), care este cea mai extinsă din lume după cea a Statelor Unite. Franța este unul dintre principalii furnizori de ajutor pentru dezvoltare, care contribuie la perfecționarea imaginii globale pozitive de care se bucură în lume, în special datorită culturii sale. Fiind una dintre cele nouă puteri nucleare din lume, Franța este o importantă putere militară. În 2018, un studiu a estimat că Franța ar fi a doua țară cu cea mai mare influență din lume în ceea ce privește „soft power”, un indicator care estimează capacitatea sa de a convinge și de a influența prin mijloace necoercitive (gastronomie, cultură, sfera digitală etc.). Punctul de vedere al oficialităților franceze cântărește greu în procesul de adoptare a deciziilor în cadrul instituțiilor Uniunii Europene. Deaceia, atât instituțiile comunitare, cât și statele membre și cele candidate doresc să-și asigure susținerea Franței în cadrul Uniunii Europene. Cu 26,9 miliarde de euro planificați pentru 2021, Franța este al doilea cel mai mare contribuitor la bugetul UE, după Germania. Aceasta găzduiește sediul Parlamentului European la Strasbourg, precum și cel al mai multor agenții europene, inclusiv Autoritatea europeană pentru valori mobiliare și piețe (ESMA) din Paris. Ea deține 79 de locuri din cele 705 din Parlamentul European.

Cooperarea cu cele mai influente state ale lumii, printre care și Republica Franceză se numără printre obiectivele strategice ale politicii externe a Republicii Moldova. După declararea independenței, Republica Moldova a

fost recunoscută de Franța la data de 7 ianuarie 1992 și la data de 11 martie 1992 au fost stabilite relații diplomatice. Cooperarea Franței cu Moldova cuprinde astăzi două obiective prioritare, trasate în cadrul Planului de Acțiune al Ambasadei Franței în Republica Moldova: a contribui la apropierea țării de Uniunea Europeană și a contribui la dezvoltarea sa economică și la cursul spre prosperitate. Pentru Republica Moldova susținerea politică, economică și socio-culturală acordată de către Franța reprezintă un suport în procesul de democratizare a societății, a reformelor economice și, în special, în procesul țării noastre de a se racorda la standardele și valorile europene.

Gradul de studiere a temei. Relațiile moldo-franceze, stabilite și dezvoltate ca rezultat al colapsului URSS, a obținerii independenței de către Republica Moldova, din tendința și aspirațiile acesteia la valorile europene, tendință susținută de către Republica Franceză rămâne un subiect puțin explorat. La moment, nu există studii integrale care ar cuprinde întregul areal de probleme și perspective existente în colaborarea dintre cele două țări. Acest vid este prezent atât în literatura de specialitate din spațiul european, cât și în cea autohtonă, fapt care lasă loc pentru cercetări ulterioare. Evoluția relațiilor externe ale Republicii Moldova este supusă cercetării în lucrările *Politica externă a Republicii Moldova 2009–2011: în sinteze și dezbateri* [37], *Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998–2008)* [23], *Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraționiste* [17], autori: S. Cebotari, V. Saca, I. Coropcean, *Republica Moldova. Ediție enciclopedică, Politica externă* [26], autor V. Juc, *Politica externă a Republicii Moldova în contextul dimensiunilor morale: realități și deziderate* [40], autor V. Rotaru.

Printre primii savanți care au studiat cooperarea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană este V. Moraru cu lucrarea *Republica Moldova – Uniunea Europeană: problemele și perspectivele cooperării* [31]. Problematika procesului integraționist european este aria cercetărilor profesorului Gr. Vasilescu în lucrarea *Strategii de integrare europeană pentru Republica Moldova* [48]. Relațiile dintre Republica Moldova și UE sunt studiate de către C. Solomon în *Aspecte privind relațiile dintre RM și UE* [43] și de către Gh. Căldare în *Elaborarea noului cadru juridic de colaborare dintre Republica Moldova cu UE* [11]. Politicile integraționiste sunt analizate de către cercetătorii V. Saca și P. Varzari [41], C. Morari în *Dimensiunile externe și interne în procesul de integrare europeană. Cazul RM* [30].

Autorii francezi preocupați de relațiile moldo-franceze sunt: F. Parmentier cu lucrările *Moldavie: les atouts de la francophonie* [35], *Les chemins de l'Etat. La voie étroite des pays entre Europe et Russie* și J. Attali cu lucrarea *La Francophonie et la Francophilie, moteurs de croissance durable* [5].

Analiza cooperării Republicii Moldova cu Franța din perspectiva dimensiunii politice, economice și socio-culturale este realizată de către S. Cebotari și G. Căldare în *Politica externă a RM* [16] și A. Neaguța cu *Relațiile*

economice moldo-franceze [34]. Situația cetățenilor RM pe teritoriul Franței a fost cercetată de către D. Cheianu-Andrei în *Cartografierea diasporei moldovenești în Italia, Portugalia, Franța și Regatul Unit al Marii Britanii* [18]. În contextul analizei relațiilor moldo-franceze din perspectiva politică și diplomatică se înscrie lucrarea *Labirintul destinului* elaborată de primul președinte al Republicii Moldova M. Snegur [42]. În acest context se înscrie și lucrarea *Diplomația în culise* elaborată de către ex-ministrul Afacerilor Externe N. Țău [46].

Scopul lucrării și obiectivele cercetării. În conformitate cu actualitatea și gradul de investigație a temei autorul și-a propus drept **scop** studiul conceptual-teoretic, metodologic, analitic al relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european precum și perspectiva de dezvoltare a acestora. În vederea realizării **scopului** propus au fost formulate următoarele **obiective**: analiza istoriografiei cercetării relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european; definirea și analiza fenomenului politicii externe, al relațiilor bilaterale și al procesului integraționist european ; identificarea conceptual-teoretică a interacțiunii relații bilaterale - proces integraționist; formularea abordărilor metodologic e ale cercetării relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european; examinarea cadrului juridic al relațiilor moldo-franceze; estimarea dimensiunii politico-diplomatice a relațiilor moldo-franceze; evaluarea cooperării moldo-franceze din perspectiva economică și socio-culturală în contextul procesului integraționist european; determinarea parteneriatului francofon Republica Moldova – Republica Franceză în contextul procesului integraționist european.

Ipoteza de cercetare a tezei de doctor susține că Franța, stat cu o pondere decizională în structurile UE, este unul dintre principalii parteneri care susțin procesul integraționist european al Republicii Moldova.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Dat fiind faptul că relațiile moldo-franceze în contextul procesului integraționist european reprezintă o cercetare interdisciplinară, autorul a recurs la un ansamblu de tehnici și metode științifice. Abordarea interdisciplinară este trăsătura esențială a acestei cercetări. Interdisciplinaritatea acestui studiu are la bază utilizarea metodelor din diverse domenii : drept, istorie, sociologie, statistică, etc. Apelând la cele mai des utilizate metode, cercetarea relațiilor moldo-franceze, a politicii externe a Republicii Moldova și a rolului Franței în procesul integraționist european a statului nostru, presupune utilizarea metodelor general-logice, general-științifice, particulare și specifice.

Metoda inductiv-deductivă se bazează pe raportul de cauzalitate și a fost aplicată pentru a cerceta sprijinul Franței oferit Republicii Moldova în procesul integraționist european, facilitând procesul de generalizare a faptelor și deducerii principalelor concluzii. Studiul relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european a fost realizat având la bază și **metoda analizei și sintezei** care a oferit posibilitatea examinării relațiilor

moldo-franceze în domeniul politico-diplomatic, economic, socio-cultural și analizei cadrului juridic dintre cele două state. **Metoda structural-funcțională** a participat în cercetarea de ansamblu a procesului integraționist european al Republicii Moldova prin analiza structural-sistemică a relațiilor sale cu Franța și UE. **Metoda istorică** a servit la determinarea particularităților evolutive ale relațiilor moldo-franceze concretizate prin vizitele oficiale, precum și la evidențierea etapelor de elaborare a cadrului juridic bilateral. **Metoda descriptivă** a oferit posibilitatea autorului de a analiza mai complex șirul de evenimente care au contribuit la evoluția relațiilor moldo-franceze. În scopul elaborării cercetării s-a apelat și la **metoda instituțională** care a permis identificarea instituțiilor din Franța și din Republica Moldova care au un rol important în consolidarea colaborării moldo-franceze și în realizarea procesului integraționist european. Cu ajutorul **metodei comparației**, s-a identificat legătura între numărul de vizite bilaterale ale autorităților din Republica Moldova și Franța și relațiile comerciale dintre cele două state. Autorul a realizat o analiză comparativă a comerțului internațional cu mărfuri al Republicii Moldova cu mai multe state, printre care și Franța și s-a reușit identificarea gradului de studiere a limbii franceze pe teritoriul Republicii Moldova în plan comparativ cu alte limbi străine studiate: engleza, rusa, germana. La fel, s-a identificat nivelul cadrului juridic moldo-francez în comparație cu parteneriatul Republicii Moldova cu alte state UE. Pentru facilitarea selectării și interpretării datelor, autorul a utilizat metoda **analizei documentelor** care a oferit posibilitatea de a analiza articole din presa scrisă, interviuri, date statistice, discursurile politice ale reprezentanților de stat, memoriile personalităților politice, documente din cadrul diferitor instituții/organizații. Relațiile economice, științifice, socio-culturale dintre cele două state nu ar fi fost analizate fără utilizarea **metodei statistice**, care a permis evidențierea anumitor aspecte importante ale subiectului în cauză.

Utilizarea **metodei content analiza** s-a axat pe analiza articolelor din presă, publicațiile on-line, documente din arhivă, rapoarte ale diferitor instituții. **Event analiza** presupune analiza evenimentelor ce țin de contactele bilaterale la nivelul autorităților celor două state, materializarea inițiativelor demarate prin aceste contacte și factorii politici ce au condiționat aceste evoluții. **Metoda de prognozare** a fost utilizată pentru a determina perspectivele de dezvoltare a parteneriatului moldo-francez și contribuția sa la modernizarea țării în baza modelului european. **Metoda behavioristă** a oferit posibilitatea de a examina tipurile de comportament al diferitor actori implicați atât în relațiile moldo-franceze cât și în procesul integraționist european, evidențiind acțiunile realizate, deciziile și declarațiile adoptate. **Metoda interviului** a permis identificarea atitudinii reale și obiective a părții franceze față de aspirațiile integraționiste europene ale Republicii Moldova.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** se argumentează actualitatea și importanța temei investigate, gradul de studiere a temei, scopul și obiectivele de cercetare, ipoteza de cercetare, sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese, sumarul capitolelor tezei, aprobarea rezultatelor.

În primul capitol **Aspecte istoriografice și conceptual-teoretice ale cercetării relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european** se face o analiză critică a bibliografiei, se prezintă, se descrie și se interpretează datele din literatură cu privire la relațiile moldo-franceze în contextul procesului integraționist european. La fel, în acest capitol sunt definite conceptele fundamentale: „relații bilaterale”, „politică externă”, „proces integraționist”, „europenizare”.

Paragraful **Istoriografia cercetării relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european** stabilește stadiul actual al cunoașterii domeniului relațiilor moldo-franceze, care deși nu este suficient supus cercetării, merită atenție. Printre primii savanți care au cercetat politica externă a RM este Gh. Cojocaru cu lucrarea *Politica externă a Republicii Moldova. Studii* [19]. Principalele repere istoriografice cu referire la politica externă a RM sunt examinate de către Gh. Căldare în *Relațiile internaționale în curriculumul universitar: bazele teoretico-metodologice* [12; 29]. Politica externă a RM este prezentată de către S. Cebotari și Gh. Căldare în *Politica externă a Republicii Moldova*, unde un capitol întreg a fost dedicat relațiilor moldo-franceze [16; 161]. În studierea politicii externe a Republicii Moldova este de menționat monografia autorilor S. Cebotari, V. Saca, I. Coropcean *Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraționiste*. În această lucrare se prezintă în premieră relația dintre conceptul de *proces integraționist* și *politică externă* [17].

Evoluția relațiilor externe ale Republicii Moldova este supusă cercetării în lucrarea *Politica externă a Republicii Moldova 2009–2011: în sinteze și dezbateri* [37]. Aspecte ale relațiilor externe ale RM sunt elucidate în lucrarea elaborată de către experții Asociației pentru Politică Externă *Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998–2008)* [23]. Relevante pentru știința autohtonă rămân a fi cercetările efectuate de către V. Juc în domeniul politicii externe a Republicii Moldova: *Republica Moldova. Ediție enciclopedică* [26]. În același context poate fi menționată teza de doctor: *Politica externă a Republicii Moldova în contextul dimensiunilor morale: realități și deziderate* [40], autor V. Rotaru.

În literatura de specialitate franceză, fenomenul politicii externe este supus analizei de Ph. Braillard și M.-R. Djalili în *Les relations internationales* [7; 55]. Idei similare sunt înaintate de către autorul francez F. Petiteville în *De la politique étrangère comme catégorie d'analyse des relations internationales* [36; 59]. Politica externă a Franței prezintă obiectul cercetării pentru M.-Ch. Kessler *La politique étrangère de la France : Acteurs et processus* [27].

Politica externă europeană este descrisă de M. Lefebvre în *La politique étrangère européenne* [28]. O analiză a politicii externe a fost realizată de către J.-F. Morin în *La politique étrangère: Théorie, méthodes et références* [33].

Pe lângă analiza lucrărilor dedicate politicii externe, merită atenție și cercetarea lucrărilor dedicate problematicii proceselor integraționiste, fenomenului integrării care reprezintă un subiect de analiză pentru cercetători din diverse domenii. Astfel, în rândul savanților care cercetează acest subiect se regăsesc specialiști notorii din domeniul științelor politice, economice, sociologice, juridice, etc. Cele mai complexe păreri privind procesul integraționist aparțin cercetătorilor occidentali: B. Rosamond *Theories of european integration* [39], K. W. Deutsch [22], B. Haas *Uniting of Europe* [25], S. Brucan [8; 35]. Aspectele procesului integraționist european sunt aria de interes și pentru autorii francezi. P. Delivet studiază procesul integraționist european și politicile UE în lucrarea *Les politiques de l'UE* [21].

Printre primii savanți care au studiat cooperarea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană este V. Moraru cu lucrarea *Republica Moldova – Uniunea Europeană: problemele și perspectivele cooperării* [31]. Problematika procesului integraționist european este aria cercetărilor profesorului Gr. Vasilescu. În lucrările: *Sarcini și mecanisme interne de integrare europeană a Republicii Moldova* [47], *Strategii de integrare europeană pentru Republica Moldova* [48] autorul scoate în relevanță principalele aspecte care vizează aspectul integraționist european.

Problematika vizând procesele integraționiste ale Republicii Moldova se regăsește în cercetările efectuate de către S. Cebotari care afirmă că sarcina integrării europene a Republicii Moldova s-a impus pe agenda de zi a autorităților statului concomitent cu sarcina integrării regionale a țării [15]. Relațiile dintre Republica Moldova și UE sunt studiate de către C. Solomon în *Aspecte privind relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană* [43]. Cadrul juridic de colaborare dintre Republica Moldova cu UE a fost analizat de către Gh. Căldare în *Elaborarea noului cadru juridic de colaborare dintre RM cu UE* [11]. Date mai recente despre colaborarea Republicii Moldova cu UE sunt oferite de autorii Gh. Căldare și C. Morari în lucrarea *Colaborarea RM cu UE: probleme și priorități* [14]. Un studiu recent la tema dată este cercetarea *Dimensiunile externe și interne în procesul de integrare europeană. Cazul Republicii Moldova*, autor C. Morari [30].

Relațiile bilaterale se regăsesc ca subiect de cercetare în unele lucrări din domeniul dreptului diplomatic și consular, unde pot fi întâlnite accepțiuni ale noțiunilor *diplomație bilaterală, cooperare internațională*, spre exemplu în studiile de drept internațional public realizate de A. Burian, ș.a. [10]. Unele studii cu privire la evoluția și abordarea conceptuală a relațiilor politice bilaterale sunt identificate în literatura politologică și din domeniul relațiilor internaționale, iar autorii de referință sunt: H. Bull [9], T. Gomart [24].

Aspectele dezvoltării relațiilor moldo-franceze în cadrul parteneriatului francofon au fost analizate în baza postărilor OIF și a documentelor-cadru de funcționare a acestei instituții. Rezultatele parteneriatului francofon au putut fi deduse din rapoartele anuale prezentate de Antena din Chișinău a AUF. Printre autorii francezi preocupați de relațiile moldo-franceze prin prisma Francofoniei este F. Parmentier cu lucrarea *Moldavie: les atouts de la francophonie* [35]. J. Attali, în lucrarea sa *La Francophonie et la Francophilie, moteurs de croissance durable* analizează situația din RM, care, conform lui, poate fi considerată cea mai francofonă țară din Europa Centrală și de Est [5]. Referitor la informația despre gradul de studiere a limbii franceze în instituțiile naționale moldovenești se recurge la datele statistice ale Biroului Național de Statistică a Republicii Moldova.

Cercetarea dimensiunii dialogului politic bilateral a fost posibilă consultând preponderent publicațiile periodice electronice, expunerile unor specialiști de cele mai multe ori implicați personal în interacțiunile politice moldo-franceze. Vizitele oficiale moldo-franceze sunt reflectate în documentele analizate de autor din arhiva Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al RM. În același context, pot fi menționate publicațiile și interviurile reprezentanților diplomați ai RM în Franța: V. Gheorghiu, A. Neaguța, O. Serebrian, L. Moraru cu privire la relațiile moldo-franceze. Suportul Franței în procesul eurointegraționist al țării noastre este reflectat preponderent în materialele presei periodice și nu reprezintă obiectul unui studiu specializat. De asemenea, pentru studierea relațiilor moldo-franceze există un șir de referiri din presa periodică: *Buletinul European, Moldova Suverană, Moldova și Lumea*.

Dimensiunea politică și economică a relațiilor moldo-franceze este supusă analizei de către ex-ambasadorul RM în Franța (2003-2006) A. Neaguța în articolele *Relațiile economice moldo-franceze* și *Relațiile politice moldo-franceze* [34]. Situația cetățenilor Republicii Moldova pe teritoriul Franței a fost cercetată de către D. Cheianu-Andrei în *Cartografierea diasporei moldovenești în Italia, Portugalia, Franța și Regatul Unit al Marii Britanii* [18]. Relațiile moldo-franceze sunt amplu analizate de către primul președinte al RM, M. Snegur în volumul IV al lucrării *Labirintul destinului* [42] și ex-ministrul Afacerilor Externe N. Țâu în *Diplomația în culise* [46].

În concluzie, se va menționa că supunând analizei istoriografia cercetării relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european observăm că se acordă o atenție insuficientă problemei respective. Lipsa unor lucrări științifice care să ne ofere un tablou integrat al relațiilor moldo-franceze ne permite să ne pronunțăm asupra necesității extinderii ulterioare a ariei cercetărilor atât din țară, cât și de peste hotare cu referire la subiectul dat, analiza relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european devenind un obiectiv al realizării prezentei cercetări.

În cel de-al doilea paragraf, intitulat **Identificări conceptual-teoretice ale interacțiunii „relații bilaterale” – „proces integraționist”** sunt examinate

relațiile bilaterale și procesul integraționist realizate prin intermediul politicii externe și interacțiunea dintre ele. Abordând problema procesului integraționist european, a fost analizat și conceptul de *europenizare*. Pentru o mai bună comprehensiune a interacțiunii „relații bilaterale” - „proces integraționist”, apare necesitatea de a supune analizei teoriile înaintate atât de către cercetătorii străini, cât și de către cei autohtoni.

Obiectivul esențial declarat al fiecărui stat contemporan este extinderea relațiilor cu alți actori internaționali, precum și consolidarea poziției sale pe arena internațională, legitimarea unei importante forțe de decizie – lucruri convergente în tendința realizării interesului național al fiecărei țări. În acest sens sunt antrenate multiple pârgii de acțiune și instrumente diplomatice. Relațiile bilaterale sunt astfel exemplul elocvent în promovarea acestui interes, ca cel mai testat și acreditat mijloc de întreținere a unui dialog politic constructiv. Relațiile bilaterale reprezintă cea mai simplă, dar și cea mai veche formă a cooperării interstatuale.

Supunând cercetării fenomenul relațiilor bilaterale, T. Gomart înaintează trei definiții în scopul conceptualizării acestui fenomen. O primă viziune cu referire la conceptul de relații bilaterale reprezintă o practică diplomatică între două state. Relațiile bilaterale sunt o modalitate de consens, uneori chiar și de schimb utilizate de către conducătorii unor state în scopul realizării politicii externe. Conform celei de-a doua accepțiuni înaintate de către T. Gomart, relațiile bilaterale reprezintă un model de percepție, construire și de reprezentare a realului. Conform celei de-a treia accepțiuni a lui Gomart, relațiile bilaterale reprezintă un model de percepție, și de reprezentare a realului existent între doi actori, fie că aceștia sunt state, organizații internaționale, sau realul existent între un stat și organizația internațională [24].

În ceea ce privește relația bilaterală, remarcile lui R. Aron aduc precizări utile asupra a trei puncte. Mai întâi, conceptul său de « societate transnațională » interzice de a o reduce doar la relații interstatuale. De asemenea, merită atenție ideea conform căreia practica diplomatică de la mijlocul anilor '50, diplomația sovietică modifică gestionarea relațiilor sale cu sateliții, abandonând bilateralismul. Conform lui R. Aron, semnarea Pactului de la Varșovia marchează trecerea de la tehnica bilaterală la cea multilaterală. El susține că relația bilaterală este o relație triunghiulară și că în orice raport bilateral intervine, sub o formă sau alta, o mediere [4; 442].

În literatura de specialitate deseori este întâlnit termenul de *relație bilaterală și relații bilaterale*. În acest caz, pentru a nu produce o confuzie, apare necesitatea de a face o delimitare în semnificarea celor doi termeni. Astfel, relația bilaterală poate fi abordată drept dimensiunea fie economică, fie politică sau cea militară, fie cea de ordin socio-cultural. Spre deosebire de relația bilaterală care este axată doar pe o singură dimensiune de cooperare între cei doi actori (fie că este vorba de relația stat-stat, stat-organizație internațională, fie organizație internațională-organizație internațională), relațiile

bilaterale reprezintă multitudinea de dimensiuni a cooperării dintre două state, dintre un stat și o organizație internațională, adică relația dintre cei doi actori.

Așa cum cercetarea se bazează și pe termenul *proces integraționist*, este oportună analiza semnificației conceptului de integrare europeană. În primul rând, este necesar de a sublinia, că în limba română verbul *a integra* are semnificația de a se introduce într-un tot, devenind parte componentă a întregului, a se îngloba, a se armoniza într-un tot. Din punct de vedere etimologic, prin integrare sesizăm acțiunea de formare a unui întreg, prin unirea părților componente.

Pentru K. W. Deutsch integrarea o relație dintre mai multe unități interdependente reciproc, care, împreună, generează o serie de proprietăți sistemice, absente la unitățile individuale. Cu toate acestea, termenul integrare mai este utilizat pentru a descrie procesul integrativ prin care se realizează o atare relație între unitățile anterior separate. Autorul enumeră principalele sarcini ale integrării care pot fi încadrate în următoarele categorii: menținerea păcii, sporirea capabilităților multiobiective, realizarea sarcinilor specifice, câștigarea unor noi imagini de sine și a unor noi identități funcționale [22].

B. Haas definește integrarea politică ca fiind „un proces în cursul căruia actorii politici din diverse structuri naționale sunt convinși să-și modifice loialitatea, speranțele și activitățile politice spre un nou centru, ale cărui instituții posedă ori pretind jurisdicție asupra statelor naționale preexistente” [25]. Analizând fenomenul integrării, S. Brucan consideră că la baza acestuia se află: 1) bazele natural-materiale care includ geografia, populația și producția; 2) factorii sociali (clasele și națiunile) [8; 35].

Cercetătorii Gr. Vasilescu și C. Morari afirmă că fenomenul integrării se manifestă prin două forme: economică și politică. Integrarea economică trebuie să fie urmată de cea politică, pe care o presupune și o prefigurează totodată, iar integrarea politică poate constitui un factor dinamic pentru cea economică [49].

Din cercetările efectuate se poate vedea că construcția europeană poate fi interpretată ca un labirint multilateral, dar de asemenea ca o țesătură de relații bilaterale în fruntea cărora figurează cuplul franco-german. Deși nu mai au aceeași valoare ca și înainte, relațiile bilaterale se dovedesc a fi în continuare necesare, diplomația bilaterală fiind o condiție indispensabilă a manierei multilaterale. Astfel, relațiile bilaterale, conform poziției mai multor autori sunt realizate prin intermediul politicii externe, care, la rândul ei, devine un mijloc de realizare a relațiilor bilaterale interstatale. Specific pentru relațiile interstatale contemporane rămâne faptul că politica externă a unui stat devine un mijloc de constituire a unor uniuni de state, adică contribuie la integrarea statului în diferite uniuni suprastatale.

Abordând problema procesului integraționist european, este primordial să analizăm și conceptul de *europenizare*. În opinia savantului V. Moraru „europenizarea este un proces derulat sub egida UE, de o importanță majoră

pentru statele antrenate în acțiunea de aderare la UE care rezidă în adoptarea legislativă și instituțională a directivelor UE, în concordarea activității politice, economice și sociale cu criteriile funcționalității comunității europene” [32]. Astfel, conform autorului „obiectivele majore ale europenizării vizează schimbarea instituțională care constă în adoptarea acquis-ului comunitar și în compatibilizarea instituțiilor și actul de construire a culturii europene comune și a identității europene” [32]. V. Moraru susține că „integrarea europeană presupune europenizare și că conceptul europenizării se referă la modul în care integrarea europeană influențează schimbările produse la nivel național” [32].

În contextul analizei fenomenelor *relații bilaterale* și *proces integraționist* merită atenție și analiza fenomenului de *politică externă*. Politica externă este subiect de cercetare atât pentru savanții din străinătate cât și pentru cei autohtoni. Atât relațiile bilaterale interstatale cât și integrarea se realizează cu ajutorul și prin intermediul politicii externe.

În contextul analizei a mai multor definiții cu referire la termenul de diplomatie, H. Bull supune cercetării fenomenul politicii externe. Astfel, politica externă este definită drept rezultatul momentan al unui proces complex de elaborare. Participanții la elaborarea și aplicarea politicii externe se străduiesc să cuprindă în politica externă totalitatea preocupărilor lumii. Domeniul politicii externe, în opinia autorului, este mai larg decât ansamblul relațiilor interguvernamentale. Relațiilor politice dintre guverne li se adaugă interesul față de mediul înconjurător, migrație, dezvoltare, libertatea de credință. În aceste domenii, serviciile guvernamentale sunt mai puțin competente decât organizațiile și grupurile specializate [9].

Supunând analizei fenomenul politicii externe, S. Brucan consideră că politica externă constituie reacția la o serie de stimulente interne și externe, iar națiunile reprezintă niște sisteme în interacțiune permanentă cu mediul internațional [8; 35]. Politica externă prezintă obiectul cercetării pentru M-Ch. Kessler care consideră că aceasta nu este altceva decât rezultatul evoluției și politicii, istoriei, geografiei și filosofiei politice. Ea se manifestă pe parcursul activității statului pe arena internațională. Geografică și funcțională, politica externă devine proteiformă și multisectorială [27].

În contextul analizelor efectuate, S. Cebotari menționează că în lumea contemporană integrarea reprezintă unul din factorii primordiali ai politicii externe și a relațiilor internaționale în ansamblu. Prin politica externă se subînțelege activitatea statului în afacerile internaționale sau pe arena internațională care reglementează relațiile cu alți subiecți ai activității politice externe: state, partide, organizații obștești internaționale și regionale. Autorul S. Cebotari menționează că politica externă a statului trebuie să fie înțeleasă ca o categorie concret istorică, ea nu există în afara spațiului și timpului [15].

A. Burian definește noțiunea de politică externă drept o activitate a statului de reglementare pe arena internațională a relațiilor sale cu alți subiecți ai politicii externe: state, partide politice și alte organizații sociale, mondiale,

regionale, internaționale, sprijinindu-se pe potențialul economic, demografic, militar, tehnico-științific, cultural al statului [10; 208].

Autorii Gh. Căldare și R. Gorincioi studiază politica externă și o prezintă în sensul de continuare a politicii interne și de componentă a relațiilor internaționale, constituind una dintre problemele esențiale ale științelor politice și relațiilor internaționale [13; 346]. În opinia cercetătorului V. Rotaru, politica externă reglementează relațiile unui stat cu alte state și asigură realizarea intereselor și necesităților acestuia pe arena internațională [40].

Analizând semnificația conceptelor „relații bilaterale” și „proces integraționist” cât și manifestarea acestora ca fenomene a relațiilor internaționale, am putea evidenția corelația directă dintre ele, fiecare fenomen completându-se unul pe altul. În scopul integrării, fiecare actor, în cazul dat statul inițiază un dialog privind stabilirea unor relații de cooperare pe dimensiunea politică, economică sau socială. În contextul analizei interacțiunii conceptelor date, putem afirma că relațiile bilaterale stau la baza oricărui proces integraționist. Dacă relațiile bilaterale reprezintă relațiile dintre doi actori (în cazul dat, RM - Franța și RM – Uniunea Europeană), procesul integraționist reprezintă modalitatea integrării pe dimensiunea politică, juridică, economică, socio-culturală ale statelor în cadrul unor instituții/organizații. În acest context, politica externă devine un mijloc de realizare a relațiilor bilaterale, prin intermediul cărora are loc dezvoltarea oricărui proces integraționist.

Specific pentru relațiile interstatale contemporane rămâne faptul că politica externă a unui stat devine un mijloc de constituire a unor uniuni de state, adică contribuie la integrarea statului în diferite uniuni suprastatale. Astfel, în contextul cercetării realizate, se va menționa faptul că procesul integraționist reprezintă unul din factorii principali ai politicii externe și a relațiilor internaționale în ansamblu. Integrarea devine un proces caracteristic pentru o mare parte din regiuni și state, participând astfel la crearea unei noi arhitecturi internaționale.

În cel de-al doilea capitol **Evoluția relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european: aspecte metodologice** se formulează metodologia cercetării subiectului în cauză, este analizat cadrul juridic al relațiilor moldo-franceze și este estimată dimensiunea politico-diplomatică a relațiilor dintre Republica Moldova și Franța.

Primul paragraf **Abordări metodologice ale cercetării relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european** este axat pe examinarea metodelor de cercetare prin intermediul cărora a fost posibilă studierea relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european. Pentru realizarea unei cercetări complexe a subiectului, autorul a recurs la aplicarea mai multor principii, abordări și metode de investigație științifică. Dat fiind faptul că relațiile moldo-franceze în contextul procesului integraționist european reprezintă o cercetare interdisciplinară, autorul a recurs la un ansamblu complex de tehnici și metode științifice. Prin urmare, abordarea

interdisciplinară este trăsătura esențială a acestei cercetări. Apelând la cele mai des utilizate metode, cercetarea relațiilor moldo-franceze, a politicii externe a RM și a rolului Franței în procesul integraționist european a statului nostru, presupune utilizarea metodelor general-logice, general-științifice și particulare. **Metoda inductiv-deductivă** a fost aplicată pentru a cerceta sprijinul Franței oferit RM în procesul integraționist european. Metoda inductiv-deductivă a facilitat procesul de generalizare a faptelor și deduceri principalelor concluzii. Studiul relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european a fost realizat având la bază și **metoda analizei și sintezei** care a oferit posibilitatea examinării relațiilor moldo-franceze în domeniul politic, economic și socio-cultural. Datorită acestei metode s-a reușit de a analiza cadrul juridic al relațiilor dintre cele două state. **Metoda structural-funcțională** a participat în cercetarea de ansamblu a procesului integraționist european al RM prin analiza structural-sistemică a relațiilor sale cu Franța și UE.

Pentru a explica modalitatea în care au evoluat relațiile moldo-franceze din anul 1991 și până la moment s-a recurs la **metoda istorică** folosită în cercetarea aspectelor istoriografice ale relațiilor moldo-franceze și al procesului integraționist european, servind la determinarea particularităților evolutive ale relațiilor moldo-franceze concretizate prin vizitele la nivel oficial, precum și la evidențierea etapelor de elaborare a cadrului legislativ bilateral. **Metoda descriptivă** presupune descrierea situației și a evenimentelor prezente sau care au avut loc. Metoda descriptivă a oferit posibilitatea autorului de a analiza mai complex șirul de evenimente care au contribuit la evoluția relațiilor moldo-franceze. În scopul elaborării cercetării autorul a apelat și la **metoda instituțională**. Această metodă a permis autorului identificarea instituțiilor cheie din Franța și din RM care au un rol important în consolidarea colaborării moldo-franceze și în realizarea procesului integraționist european. **Metoda comparației** a oferit autorului posibilitatea de a identifica legătura existentă între numărul de vizite bilaterale ale autorităților din RM și Franța și relațiile comerciale dintre cele două state în perioada respectivă. Autorul studiului a realizat o analiză comparativă a comerțului internațional cu mărfuri al RM cu mai multe state, printre care și Franța. Astfel, s-a reușit identificarea gradului de studiere a limbii franceze pe teritoriul RM în plan comparativ cu alte limbi străine studiate: engleza, rusa, germana. Cu ajutorul metodei comparației s-a identificat nivelul cadrului juridic moldo-francez în comparație cu parteneriatul RM cu alte state membre UE.

Pentru facilitarea selectării și interpretării datelor, autorul a utilizat un șir de metode suplimentare, precum **analiza documentelor și documentarea webografică**. Așa cum identificarea diferitor izvoare de informare ocupă un loc important în cadrul studiului, autorul a apelat la metoda **analizei documentelor**. Această metodă a oferit posibilitatea de a analiza: documente, articole din presă, interviuri, date statistice, discursurile politice, memoriile personalităților politice. Aplicarea **metodei statistice** a oferit posibilitatea

cunoașterii diverselor fenomene prin intermediul analizelor detaliate. Relațiile economice, socio-culturale moldo-franceze au fost analizate cu ajutorul indicilor statistici, care permit evidențierea anumitor aspecte importante.

Printre metodele particulare aplicate în cercetare se numără **metoda content analiza**, utilizarea căreia s-a axat pe analiza articolelor din presa scrisă, publicațiile on-line, documente din arhivă, rapoarte ale diferitor instituții. Metoda care a permis autorului să analizeze un șir de evenimente care caracterizează relațiile dintre Republica Moldova și Franța este **event analiza**. Ea presupune analiza evenimentelor ce țin de contactele bilaterale la nivelul autorităților celor două state, materializarea inițiativelor demarate prin aceste contacte și factorii politici ce au condiționat aceste evoluții. **Metoda de prognozare** a fost utilizată pentru a determina perspectivele de dezvoltare a parteneriatului moldo-francez și contribuția sa la modernizarea țării în baza modelului european. **Metoda behavioristă** a oferit posibilitate autorului studiului de a examina tipurile de comportament al diferitor actori implicați atât în relațiile moldo-franceze cât și în procesul integraționist european, evidențiind acțiunile și pașii realizați, la fel ca și deciziile și declarațiile adoptate. Printre metodele sociologice la care a apelat cercetătorul se numără **metoda interviului** care a permis identificarea atitudinii reale și obiective a părții franceze față de aspirațiile integraționiste europene ale Republicii Moldova. În acest context, utilizarea metodelor de cercetare ne-a permis să realizăm scopul și obiectivele înaintate spre cercetare și a contribuit la o mai bună conceptualizare a subiectului cercetat.

În cel de-al doilea paragraf **Cadrul juridic al relațiilor Republicii Moldova cu Republica Franceză în contextul procesului integraționist european** al capitolului 2 este supusă cercetării baza juridică a relațiilor dintre cele două țări. Pentru o mai bună comprehensiune a relațiilor moldo-franceze la etapa actuală, apare necesitatea de a face o analiză a principalelor documente care stau la baza cadrului juridic al relațiilor dintre Republica Moldova și Franța. Principalul document în care sunt indicate direcțiile principale ale politicii externe a statului este *Concepția Politicii Externe a Republicii Moldova* [20]. În baza analizei acestui document, se va menționa faptul că pentru Republica Moldova drept „obiectiv primordial este menținerea și obținerea riguroasă a tratatelor interstatale de prietenie și colaborare în vederea creării unui climat de încredere și respect reciproc, stabilirii unor relații reciproc avantajoase în domeniile politic, economic, tehnico-științific și cultural cu statele lumii” [20].

Relațiile moldo-franceze au fost consemnate din punct de vedere juridic la 12 martie 1992, la Paris prin semnarea *Protocolului privind stabilirea relațiilor diplomatice între Republica Franceză și Republica Moldova* [38]. Semnarea la 29 ianuarie 1993 la Paris a *Protocolului de cooperare între Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova și Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Franceze* [45] constituie un alt pas în fortificarea bazei

juridice a relațiilor moldo-franceze. Analizând cadrul juridic al cooperării moldo-franceze, este de menționat faptul că la baza acestuia se află documentul *Tratatul de prietenie, înțelegere și cooperare între Republica Moldova și Republica Franceză* [45] semnat la 29 ianuarie 1993 și intrat în vigoare la 1 decembrie 1995. Acesta este unicul tratat de așa gen semnat între Republica Moldova și o țară occidentală. Tratatul marchează raporturile tradiționale de prietenie, apropiere culturală și civilizațională între poporul francez și cel moldovenesc. Principalul acord cu caracter economic este *Acordul privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor* [45] între Guvernul RM și Guvernul Republicii Franceze, semnat la Paris, la 8 septembrie 1997. Scopul acestui acord a fost consolidarea cooperării economice dintre cele două state și crearea condițiilor favorabile efectuării investițiilor moldovenești în Franța și franceze în Moldova. Un alt document semnat la 8 septembrie 1997 este *Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze privind transporturile rutiere internaționale de mărfuri* [45]. La 14 octombrie 1997 a fost semnat *Protocolul de înțelegere între Ministerul Agriculturii și Alimentației al RM și Ministerul Agriculturii și Pescuitului al Republicii Franceze în domeniul agriculturii și dezvoltării rurale* [45].

Există o serie de Acorduri încheiate între Republica Moldova și UE ce țin de domeniul relațiilor comercial-economice. Deoarece Franța este membră UE, prevederile Acordurilor semnate cu UE se extind de asemenea și asupra relațiilor comercial-economice între Republica Moldova și Franța.

Un alt document care constituie cadrul juridic destinat cooperării în domeniul economic este *Convenția între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze pentru evitarea dublei impuneri și prevenirea evaziunii fiscale cu privire la impozitele pe venit* și a Protocolului la ea, semnate la Paris la 30 octombrie 2006 [29]. Franța a refuzat ratificarea convenției, argumentând că documentul nu este în conformitate cu standardele din domeniul fiscal. În urma consultărilor ulterioare, părțile au convenit să semneze o nouă convenție pentru evitarea dublei impuneri și prevenirea evaziunii fiscale cu privire la impozitul pe venituri.

Fortificarea colaborării moldo-franceze în domeniul socio-cultural se datorează semnării la 24 noiembrie 1994, a *Acordului de cooperare culturală, științifică și tehnică* între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze [1]. Prin acest document atât Franța cât și Republica Moldova și-au luat responsabilitatea de a colabora în domeniile culturii, educației, științei, tehnicii și instruirii.

Ținând cont de afinitățile latinității și cele culturale, pentru ambele state este importantă cooperarea în sfera culturală. În scopul consolidării cooperării culturale, la 18 aprilie 2016 Moldova și Franța au semnat *Aranjamentul administrativ privind cooperarea în domeniul patrimoniului cultural* [2].

Din dorința de a consolida relațiile diplomatice moldo-franceze, sperând să satisfacă aspirațiile legitime ale soților/soțiilor agenților misiunilor oficiale a fiecărui stat în celălalt stat pentru exercitarea unei activități profesionale salarizate, a fost semnat *Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze privind angajarea în câmpul muncii a soților/soțiilor agenților misiunilor oficiale a fiecărui stat în celălalt stat*. Relațiile moldo-franceze au avansat în ultima perioadă prin semnarea la 2 octombrie 2017 a *Acordului-cadru de parteneriat dintre Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova și Oficiul Francez pentru Imigrare și Integrare al Republicii Franceze pentru punerea în aplicare a programului OFII de ajutor pentru reintegrare în RM*. Acesta este primul Acord în RM cu privire la reintegrarea cetățenilor moldoveni, cu scopul de a contribui la dezvoltarea economică și socială a populației. La nivel de discuții și negocieri se află încheierea *Acordului între RM și Republica Franceză în domeniul securității sociale*. Cetățenii moldoveni care au activat în Franța ar putea beneficia de pensii și prestații sociale la survenirea riscului asigurat.

Analizând cadrul juridic al relațiilor moldo-franceze, este de menționat faptul, că deși la baza acestuia se află un șir de acorduri semnate în domeniile comercial-economic, tehnico-științific, în domeniul apărării, protejarea reciprocă a investițiilor, agriculturii și dezvoltării rurale, transporturile rutiere internaționale de mărfuri, totuși, la moment, acesta rămâne a fi unul modest.

Prezența lacunelor în principalul document de politică externă - *Concepția politicii externe a Republicii Moldova* ne face să înaintăm unele sugestii guvernanților țării. Ținând cont de noile realități geopolitice și economice pe arena internațională, inclusiv cea europeană, în condițiile în care Republica Moldova depune eforturi de a se integra în spațiul european, este necesară revizuirea Concepției politicii externe a statului. În acest context, pornind de la raționamentele că direcției de cooperare a Republicii Moldova, conform Concepției din 1995 cu statele europene este acordată o atenție redusă, apare necesitatea de a extinde aria de precizare a direcțiilor de cooperare cu statele UE, inclusiv cu Republica Franceză.

Ca rezultat al analizei comparative a listei tratatelor bilaterale încheiate de RM cu Franța și lista tratatelor bilaterale încheiate de RM cu alte state membre ale UE, ajungem la concluzia că baza juridică a relațiilor moldo-franceze este destul de modestă. Franța se clasează pe locul 17 în lista țărilor membre UE, după numărul de acorduri bilaterale încheiate. Acest număr redus de acorduri încheiate reprezintă o problemă și un impediment în dezvoltarea parteneriatului moldo-francez în diverse domenii. Este evidentă lipsa voinței politice a RM în consolidarea cadrului juridic al relațiilor moldo-franceze.

Cel de-al treilea paragraf **Dimensiunea politico-diplomatică a relațiilor moldo-franceze** analizează colaborarea dintre cele două state la nivel diplomatic și politic. Astfel, este estimată activitatea ambasadei Republicii Moldova în Franța și a ambasadei Franței în Republica Moldova, sunt analizate

vizitele oficiale ale autorităților moldovenești și franceze. Odată cu obținerea independenței, RM, în calitate de subiect de drept internațional, a stabilit relații diplomatice cu un șir de state ale lumii, inclusiv cu Republica Franceză. La 7 ianuarie 1992, Franța a recunoscut oficial Republica Moldova, iar la 13 martie 1992, au fost stabilite relații diplomatice. Ambasada Republicii Moldova în Franța a fost deschisă în 1997. Este evident rolul animator al misiunilor diplomatice în dezvoltarea relațiilor bilaterale moldo-franceze.

Activitatea Ambasadei Republicii Moldova la Paris s-a confruntat din start cu probleme de personal. În notele informative ale ambasadei se menționează despre numărul redus de personal și despre faptul că tot spectrul de probleme era pus în sarcina unui singur diplomat. Începând cu anul 2019 și până la moment, RM nu are un ambasador acreditat în Franța, fapt care știrbește din imaginea țării noastre dar și care provoacă dificultăți în dezvoltarea relațiilor moldo-franceze.

În contextul obiectivului general de dezvoltare a relațiilor bilaterale dintre RM și Franța, activitatea economică a Ambasadei este una prioritară. Pornind de la necesitățile imperative ale țării noastre, dar și de la specificul statului de reședință, activitățile economice a Ambasadei i-au fost determinate următoarele sarcini: promovarea imaginii economice și financiare favorabile a RM; identificarea investitorilor potențiali și atragerea investițiilor de capital în țara noastră; medierea contactelor între întreprinderi, oameni de afaceri; promovarea și încurajarea schimburilor comerciale între cele două țări.

Prin stabilirea relațiilor diplomatice cu Republica Franceză între cele două țări au avut loc numeroase vizite și schimburi de grad înalt care au contribuit la consolidarea și aprofundarea relațiilor politice. La 28-30 ianuarie 1993 a avut loc prima vizită oficială în Republica Franceză a primului Președinte al Republicii Moldova M. Snegur. Valoarea dominantă a negocierilor avute în cadrul acestei vizite rezultă din *Tratatul de înțelegere, prietenie și cooperare între Republica Moldova și Republica Franceză*, semnat de către cei doi președinți. Acest eveniment a fost urmat de alte vizite de rang înalt care au fortificat relațiile dintre Republica Moldova și Franța.

Vizita istorică de mare importanță în fortificarea relațiilor moldo-franceze este cea a președintelui francez în Republica Moldova, J. Chirac, vizită efectuată la 4 septembrie 1998. Scopul vizitei președintelui francez a fost definit drept un prilej de evaluare a stadiului actual al relațiilor bilaterale și de identificare a posibilităților lor de dezvoltare în cele mai diverse domenii.

Anii 1997, 1998 ar putea fi calificați drept ani decisivi în relațiile moldo-franceze. Începându-și activitatea la Paris în 1997, Ambasada Republicii Moldova a depus eforturi considerabile în dezvoltarea raporturilor multidimensionale cu Franța: obținerea sprijinului politic, economic și financiar. Evenimentele majore le-a constituit vizita Președintelui Republicii Moldova P. Lucinschi în Franța, și vizita Președintelui J. Chirac în Republica Moldova care au dat un impuls relațiilor moldo-franceze. Se va menționa faptul

că nu toate vizitele de nivel înalt s-au soldat cu rezultate vizibile care au dus la impulsivitatea relațiilor moldo-franceze.

Relațiile moldo-franceze se poziționează într-o nouă etapă datorită vizitei oficiale întreprinse de către președintele Republicii Moldova, M. Sandu. Evenimentul cu cel mai mare impact a fost întâlnirea dintre președintele RM, M. Sandu și omologul său francez, E. Macron. Subiectul de bază a fost avansarea dialogului dintre Republica Moldova și Franța în domeniile - politic, economic și cultural și construirea unui stat european. Primul rezultat al vizitei M. Sandu la Paris nu a întârziat să apară. La data de 22 martie 2021, Grupul *Agenției Franceză pentru Dezvoltare* și a *Agenției Expertise France*, s-a aflat într-o misiune de explorare în Republica Moldova, în cadrul căreia experții francezi au examinat oportunitățile de sprijin pentru dezvoltarea economică și socială, și posibilitățile de susținere a reformelor.

Furtul miliardului din sistemul bancar al Republicii Moldova a fost resimțit în anul 2017, când relațiile moldo-franceze au stagnat. Faptul că Republica Moldova și-a pierdut credibilitatea față de partenerii europeni, inclusiv cei francezi, poate fi ușor observat în cadrul interviurilor pe care autorul lucrării le-a realizat cu Ambasadorul Franței în Republica Moldova și directorul Alianței Franceze la Chișinău. În urma interviurilor realizate se ajunge la concluzia că pentru a-și câștiga credibilitatea față de UE la general și față de Franța în particular, Republica Moldova trebuie să realizeze ceea ce este prevăzut în Acordul de Asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte. Pentru europeni, este important ca Republica Moldova să devină un stat de drept și astfel, celelalte reforme din Acordul de Asociere se vor alinia în această direcție. Pentru ca țara să fie atractivă pentru investitori trebuie de lucrat asupra imaginii, și anume de eradicat corupția, de realizat reforme în domeniul justiției. Doar cu o justiție independentă RM va obține încrederea autorităților franceze și europene. Este necesar ca Republica Moldova să se concentreze asupra problemelor interne care fiind nerezolvate vor reprezenta un impediment în calea europeană a țării.

Un rol important în promovarea relațiilor moldo-franceze revine „diplomației parlamentare”. În acest context vom menționa activitatea Grupului de prietenie Moldova-Franța despre care se amintește în documentele diplomatice încă în 1998. Analizând documentele diplomatice oferite de arhiva Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene a Republicii Moldova și presa periodică din Republica Moldova și din Franța, vedem că Grupul de prietenie Moldova-Franța este activ în dezvoltarea relațiilor moldo-franceze.

Supunând cercetării dimensiunea politică a relațiilor dintre Republica Moldova și Franța, observăm un tablou segmentat pe perioade de dezvoltare și de stagnare. Șansele oferite Republicii Moldova de către Franța și de către UE nu au fost întotdeauna apreciate și explorate de către autoritățile de la Chișinău. În domeniul politic nu s-au făcut eforturi suficiente din partea Republicii

Moldova pentru a trezi interesul Franței și a trece la un alt nivel de dezvoltare a relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european. Odată cu dezghețarea parteneriatului moldo-francez de către M. Sandu apar și noi perspective de dezvoltare. Republica Moldova, fiind un stat cu aspirații integraționiste pentru arealul european, are nevoie de susținerea politică din partea Franței care susține aspirațiile de democratizare și cele de racordare la standardele europene ale țării noastre. Sprijinul acordat de către Franța Republicii Moldova în procesul integraționist european depinde de realizarea reformelor propuse de UE prin intermediul Acordului de Asociere între UE și RM. Așa cum perceperea care era la Paris despre Republica Moldova a fost afectată în 2014, odată cu furtul miliardului, țara noastră trebuie să-și recapete credibilitatea și eticheta de *cel mai bun elev al parteneriatului oriental*.

Capitolul 3 Consolidarea parteneriatului moldo-francez în contextul procesului integraționist european examinează colaborarea dintre Republica Moldova și Franța în domeniile economic, social, cultural, etc. și parteneriatul francofon Republica Moldova – Republica Franceză în contextul procesului integraționist european. Cooperarea Franței cu Republica Moldova cuprinde astăzi două obiective: a contribui la apropierea țării de UE și a contribui la dezvoltarea sa economică și la cursul spre prosperitate. Colaborarea în diverse domenii, experiența interacțiunii acumulată până în prezent, simpatia reciprocă dintre popoarele Republicii Moldova și Franței, activitatea comună în cadrul OIF, cât și în cadrul altor organizații europene și internaționale, determină perspectivele de dezvoltare a parteneriatului moldo-francez. Realizările obținute până acum în cadrul acestei cooperării ar putea reprezenta un început pentru modernizarea țării în baza modelului european.

Actualmente, Franța este unul din actorii geopolitici importanți atât în spațiul european, cât și pe arena internațională. La nivel european, Franța este prima putere agricolă și a doua putere industrială. La nivel internațional, Franța este a patra putere economică mondială; prima putere turistică în lume; a doua industrie alimentară și ocupă a doua poziție în prestarea serviciilor. Franța reprezintă unul din statele cu o pondere decizională considerabilă în structurile UE și o poziție internațională importantă, iar cooperarea prioritară a Republicii Moldova cu Franța este una din direcțiile afirmate de către oficialitățile moldovenești, dar și de cele franceze. Dezvoltarea relațiilor bilaterale depinde în mare măsură de cooperarea eficientă în domeniul economic și socio-cultural. Aceste două domenii trebuie explorate la maxim în sensul asigurării unui dialog deschis și progresiv dintre Guvernul Republicii Moldova și cel al Franței.

În primul paragraf **Dimensiunea economică a relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european**, autorul cercetează relațiile economice dintre RM și Franța. Odată cu obținerea independenței de către Republica Moldova, relațiile moldo-franceze au cunoscut o dezvoltare ascendentă, acestea fiind caracterizate prin multiplicarea vizitelor oficiale, prin crearea unui parteneriat comercial permanent. Actualmente, relațiile moldo-

franceze pășesc în interiorul formatului UE. În calitate de stat membru al UE, pentru Franța toate acordurile multilaterale ulterioare ale acesteia sunt, de asemenea, valabile. Acordul de Asociere RM – UE, semnat în 2014, a introdus un regim comercial preferențial – Zona de Comerț Liber și Complex.

Un rol important în cooperarea moldo-franceză l-a avut lansarea în 2018 a negocierilor privind semnarea unui nou tratat fiscal între Franța și Republica Moldova. Conform opiniei experților, acest acord trebuia să contribuie la clarificarea originii investițiilor franceze. În scopul protejării investitorilor francezi, între părți la data de 8 septembrie 1997 a fost semnat *Acordul reciproc de protecție a investițiilor* [45]. Se va menționa faptul că Moldova și Franța au semnat *Convenția interguvernamentală privind evitarea dublei impuneri și prevenirea evaziunii fiscale cu privire la impozitele pe venituri* la 30 ianuarie 2006, pe care Moldova a ratificat-o în 2007, în timp ce Franța a refuzat, argumentând că documentul nu este în conformitate cu standardele în domeniul fiscal. În urma consultărilor ulterioare, părțile au convenit să semneze o nouă convenție pentru evitarea dublei impuneri și prevenirea evaziunii fiscale cu privire la impozitul pe venituri. În februarie 2020, guvernul Republicii Moldova a aprobat începerea negocierilor cu guvernul francez cu privire la proiectul *Convenției privind evitarea dublei impuneri și prevenirea evaziunii fiscale cu privire la impozitele pe venit*.

Franța este un partener economic important pentru Republica Moldova, atât din punct de vedere comercial, cât și investițional. Potrivit datelor statistice, volumul comerțului exterior al RM cu Franța a înregistrat în anul 2020, suma de peste 150 milioane dolari. Astfel, Franța se clasează pe locul 11 printre principalii parteneri comerciali ai RM la nivel mondial.

Ca rezultat al analizei comparative realizate de autor, se va concluziona că numărul de vizite oficiale bilaterale moldo-franceze se reflectă în structura importurilor și exporturilor dintre Republica Moldova și Republica Franceză în perioada 1997-2019. Evenimentele care au avut loc pe parcursul anilor (1991-2021), cu privire la relațiile moldo-franceze și-au lăsat amprenta în evoluția colaborării comerciale a celor două state. Colaborarea economică moldo-franceză rămâne inferioară față de colaborarea Republicii Moldova cu țări precum: Polonia, Germania, Italia, Republica Cehă. Aici, nu vom lua în calcul comerțul RM cu țările vecine: România și Ucraina. Chiar dacă Franța nu este lider în colaborarea economică a Republicii Moldova cu alte țări, urmare a cercetării se evidențiază prezența activă pe teritoriul Republicii Moldova a unor investitori francezi, fapt care trebuie valorificat în scopul sporirii vizibilității RM și facilitării integrării statului în UE. La fel, este evidentă creșterea importurilor din Franța în Republica Moldova, cu accentuare în perioada 2015-2019, fapt care s-ar datora semnării în anul 2014 a *Acordului de Asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte*.

Astfel, se ajunge la concluzia că în anii în care autoritățile din Republica Moldova și cele din Franța au avut vizite oficiale reciproce cu discuții, încheieri de acorduri, semnări de tratate, comerțul moldo-francez a crescut semnificativ. Perioadele de declin în relațiile comerciale dintre cele două state au la bază crizele politice pe care le-a cunoscut Republica Moldova de-a lungul timpului. Lipsa voinței politice moldovenești de a avansa parteneriatul cu Republica Franceză s-a făcut simțită și în plan economic, economia fiind un domeniu prioritar în relațiile bilaterale.

Datorită *Acordului de protecție a investițiilor* [45], semnat în anul 1997 și intrat în vigoare în anul 1999, investițiile franceze pe teritoriul Republicii Moldova sunt protejate. Actualmente, Republica Moldova este atentă la găzduirea și sprijinirea investitorilor francezi deoarece aceștia au o contribuție majoră la prosperitatea țării. În iulie 2008, la inițiativa reprezentanților întreprinderilor franceze din Republica Moldova și cu suportul Ambasadei Franței la Chișinău și a Alianței Franceze a fost creată Camera de Comerț și Industrie Franța-Moldova care are drept obiectiv promovarea și dezvoltarea investițiilor și a comerțului între cele două state.

Republica Moldova, fiind amplasată din punct de vedere geografic între Ucraina și România, la răscrucea unei rețele de transport care se dezvoltă mult, dispune de un teren de implantare a întreprinderilor interesate pentru investitorii francezi. Cooperarea economică moldo-franceză este vizibilă, importantă, dar totuși insuficientă. Ea este vizibilă și importantă, deoarece în RM sunt 4 grupuri franceze care sunt prezente în sectoare strategice ale economiei: Orange - în domeniul telefoniei mobile și Internet, Lactalis - în industria agroalimentară, Lafarge – prima fabrică de ciment din țară și Pentalog care oferă servicii informatice de calitate. Mai sunt o serie de întreprinderi mici și mijlocii. Pentru ca climatul afacerilor să fie propice pentru investițiile străine, statul trebuie să garanteze o securitate juridică, o justiție independentă.

Relațiile comerciale între Franța și Moldova sunt stabile și durabile, dar, în prezent, rămân totuși modeste în pofida numeroaselor oportunități existente. Exporturile franceze sunt în primul rând compuse din diferite echipamente electrice și vehicule de transport. Acestea sunt urmate de produse textile și agricole, îndeosebi sectorul viticol. Franța este al 11-lea client al țării. Cu părere de rău, crizele politice și economice prin care a trecut RM au afectat colaborarea economică moldo-franceză. Investitorii francezi au nevoie de o situație certă, de o justiție independentă și de stat de drept. Poate fi menționat aici randamentul scăzut al activității întreprinderilor mixte moldo-franceze, comparativ cu alte întreprinderi mixte. Este evident faptul că investițiile sunt în legătură directă cu situația politică și economică din țară, cu cadrul legislativ și reglementările cu privire la mediul de afaceri. La moment, nu există un mecanism al dirijării relațiilor comerciale, fapt ce se răsfrânge negativ asupra relațiilor bilaterale moldo-franceze, cum are instituite Republica Moldova în relațiile economice cu Federația Rusă, România, China, Turcia, etc. Este

necesară crearea Comisiilor mixte interguvernamentale în domeniul economic, dar și angajarea în cadrul Ambasadei Republicii Moldova în Franța a colaboratorilor cu o pregătire adecvată și în domeniul economic. În aspect de constituire a unui parteneriat strategic Republica Moldova – Franța pentru integrarea europeană, ar fi benefică și posibilitatea oferită funcționarilor moldoveni de a realiza stagieri în cadrul instituțiilor franceze, pentru implementarea acordurilor de colaborare a RM cu Franța și cu UE. Reeișind din calitatea RM de țară asociată la UE, ar trebui de completat cadrul juridic moldo-francez, prin încheierea a noi acorduri bilaterale care ar da un nou impuls comerțului bilateral. Chiar dacă Franța nu este lider în colaborarea economică a RM cu alte țări, urmare a cercetării se evidențiază interesul sporit al Franței pentru țara noastră. Este important să valorificăm potențialul Franței în scopul sporirii vizibilității RM și facilitării integrării statului în UE. În concluzie, vom afirma că cu cât mai mult se va dezvolta sectorul economic, cu atât mai mult va crește interesul politic al Franței în Republica Moldova.

În paragraful **Specificul colaborării moldo-franceze în domeniul socio-cultural** se face referință la dimensiunea socio-culturală care contribuie la consolidarea relațiilor moldo-franceze. Un pas important în acest domeniu, îl are semnarea la 24 noiembrie, 1994, la Chișinău, a *Acordului de cooperare culturală, științifică și tehnică între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze*. Ținând cont de identitățile culturale și necesitățile economice ale țărilor, cât și luând în considerare apartenența lor comună la un spațiu cultural european prin participarea la dezvoltarea proiectelor de interes comun în cadrul unor programe multilaterale, părțile semnatare au decis să promoveze cooperarea dintre popoare în domeniile culturii, educației, științei, tehnicii și instruirii. Prin acest act partea franceză se angajează să susțină eforturile manifestate de către partea moldovenească în favoarea studierii limbii franceze, acordându-i atenția cuvenită, prin punerea la dispoziție a personalului calificat, sprijinind filierele francofone ale universităților, organizând stagii de instruire lingvistică în Franța, elaborând în comun materiale didactice [1].

Aportul activității Ambasadei Franței în RM este incontestabil. Împreună cu alți parteneri ai Francofoniei – Alianța Franceză din Moldova, OIF, AUF, Camera de Comerț și Industrie Franța-Moldova, etc. sunt întreprinse numeroase acțiuni pentru promovarea și susținerea predării și vorbirii limbii franceze, cât și pentru redinamizarea imaginii acesteia.

Conform art.7 al *Acordului de cooperare culturală, științifică și tehnică între Guvernul RM și Guvernul Republicii Franceze*, părțile vor încuraja diverse forme de cooperare descentralizată, complementară cooperării dintre state: relații directe între persoane și instituții, orașe înrudite [1]. O componentă importantă a legăturilor economice și culturale devine cooperarea la nivel local. Aici se va menționa rolul societății civile în dezvoltarea relațiilor moldo-franceze, și anume asociațiile de prietenie moldo-franceză.

Colaborarea moldo-franceză în domeniul social este marcată și de diaspora moldovenilor din Franța. Aflați peste hotarele țării, moldovenii resimt nevoia creării unor organizații menite să apropie și să unească diaspora moldovenească, să consolideze potențialul său spiritual și economic, să contribuie la integrarea eficientă a membrilor săi în societate. Realizările obținute până acum în cadrul cooperării moldo-franceze ar putea reprezenta un început pentru modernizarea țării în baza modelului european.

În cel de-al treilea paragraf **Parteneriatul francofon Republica Moldova – Republica Franceză în contextul procesului integraționist european** este analizat rolul Francofoniei care reprezintă un cadru privilegiat al dialogului RM-Franța, relevant prin dimensiunea politică, economică de colaborare dintre statele cu statut de membru, asociat sau observator. Francofonia este o realitate politică și culturală incontestabilă, iar limba franceză este liantul unor activități coordonate între 70 state, cu o populație de peste 803 mil. oameni. RM a aderat la mișcarea francofonă la 16 aprilie 1993.

În lucrarea *Moldavie: les atouts de la francophonie*, semnată de F. Parmentier se vorbește despre ponderea Francofoniei în RM și despre impactul schimburilor în cadrul Francofoniei asupra dezvoltării politice și economice a țării. Datorită cadrului oferit de OIF, rețelilor de asistență reciprocă și cooperării europene, cetățenii RM se eliberează treptat de trecutul nu prea îndepărtat și aspiră la un viitor mai bun. Francofonia joacă un rol important în relațiile moldo-franceze și prezintă un avantaj pentru un stat democratic, european și prosper. Potrivit lui F. Parmentier, Francofonia reprezintă un vector care conduce RM spre UE. În lucrarea dată sunt câteva pagini destinate Republicii Moldova, care, conform autorului, poate fi considerată cea mai francofonă țară din Europa Centrală și de Est [35].

Franța reprezintă partenerul privilegiat al RM în dezvoltarea capacităților de racordare la standardele europene anume prin intermediul acestui factor de verticalitate culturală – Francofonia. Este important de a înțelege faptul că aceasta nu poate fi un substituent al politicii externe, însă este un instrument de colaborare multilaterală și bilaterală specific. Francofonia joacă un rol important în relațiile moldo-franceze, Franța având vocația de a fi un actor important în două zone integrate: UE și lumea francofonă. Ponderea Francofoniei în RM este majoră și are un impact asupra dezvoltării politice și economice a țării. Aderarea RM la Francofonie favorizează, în primul rând, accesul la valorile spirituale ale Francofoniei, ceea ce facilitează reanimarea culturii și civilizației franceze, consolidează situația limbii franceze în sistemul de învățământ, permite participarea țării la un șir de programe pentru dezvoltare, domeniul pregătirii cadrelor, ajustare structurală, comunicații, reforma sistemului de drept, etc. și în sfârșit contribuie la o reorientare rapidă a RM spre modelul economic al țărilor occidentale. Francofonia contribuie la promovarea diversității culturale, la crearea de locuri de muncă pentru cetățenii francofoni, reprezentând un mijloc evident de europenizare a RM.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifică importantă soluționată constă în elaborarea cadrului conceptual-teoretic al relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european și în determinarea nivelului de colaborare a Republicii Moldova cu Republica Franceză în domeniul politico-juridic, economic și socio-cultural. Acest fapt a contribuit la confirmarea existenței posibilităților care reies din parteneriatul moldo-francez în scopul facilitării procesului integraționist european al Republicii Moldova.

Contribuția autorului rezidă în studierea relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european. Având ca suport analiza instituțiilor și proceselor, structurii și contextului care în totalitatea lor au determinat analiza relațiilor moldo-franceze, caracterul inovator al rezultatelor constă în elaborarea definițiilor de sinteză ale conceptelor „relații bilaterale” și „proces integraționist” realizat prin politica externă, care în aspect aplicativ, contribuie la soluționarea unei probleme de importanță majoră: identificarea nivelului de cooperare moldo-franceză în contextul procesului integraționist european. O realizare în premieră în literatura de specialitate a fost analiza evoluției relațiilor moldo-franceze în perioada 1991 până în prezent. Concluziile și ideile reprezintă rezultatul cercetării autorului și sunt expuse în 24 de publicații științifice și prezentate în cadrul a 15 conferințe științifice.

Valoarea aplicativă a tezei rezultă din concluziile obținute în cadrul cercetării și pot reprezenta puncte de reper pentru autorități în scopul consolidării relațiilor moldo-franceze care ar putea facilita procesul integraționist european al Republicii Moldova. Studiul prezintă un suport teoretic și practic pentru studenți. Concepțiile prezentate pot completa arsenalul teoretic al cercetărilor în domeniu.

Rezultatele obținute au permis autorului să elaboreze un șir de concluzii:

1. Supunând analizei istoriografia cercetării relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european observăm că în literatura de specialitate franceză, inclusiv cea din Republica Moldova se acordă o atenție insuficientă problemei respective. Spre deosebire de multitudinea cercetărilor dedicate fenomenelor ca politică externă, proces integraționist, problematica relațiilor moldo-franceze rămâne un subiect puțin examinat. Lipsa unor lucrări științifice care să ne ofere un tablou integrat al relațiilor moldo-franceze ne permite să ne pronunțăm asupra necesității extinderii ulterioare a ariei cercetărilor cu referire la subiectul dat.
2. Examinând identificările conceptual-teoretice ale interacțiunii prezente între fenomenele *relații bilaterale* și *proces integraționist* realizate prin intermediul politicii externe, atestăm existența raportului de complementaritate. În scopul integrării, fiecare actor, în cazul dat statul inițiază un dialog privind cooperarea sau stabilirea unor relații de cooperare pe dimensiunea politică, economică sau socio-culturală. Dacă relațiile bilaterale reprezintă relațiile dintre doi actori (în cazul dat,

Republica Moldova - Franța și Republica Moldova – Uniunea Europeană), procesul integraționist reprezintă modalitatea integrării pe dimensiunea politică, juridică, economică, socio-culturală ale unor state în cadrul instituțiilor/organizațiilor. În acest context, politica externă devine un mijloc de realizare a relațiilor bilaterale, prin intermediul cărora are loc dezvoltarea oricărui proces integraționist.

3. Metodologia relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european presupune abordări complexe și interdisciplinare. Interdisciplinaritatea acestui studiu are la bază utilizarea metodelor din diverse domenii: drept, istorie, sociologie, statistică, etc., abordarea interdisciplinară fiind trăsătura esențială a acestei cercetări.
4. Deși sunt semnate mai multe acorduri de cooperare, cadrul juridic al relațiilor moldo-franceze rămâne a fi unul insuficient, lăsând loc pentru noi perspective de semnare a acordurilor bilaterale în diverse domenii de activitate, pentru o mai bună cooperare între cele două țări. Făcând o analiză comparativă dintre lista tratatelor bilaterale încheiate de Republica Moldova cu Franța și lista tratatelor bilaterale încheiate de Republica Moldova cu alte state membre UE, ajungem la concluzia că baza juridică a relațiilor moldo-franceze este destul de modestă. Numărul redus de acorduri încheiate reprezintă un impediment în dezvoltarea parteneriatului moldo-francez. Este evidentă lipsa voinței politice a Republicii Moldova în consolidarea cadrului juridic al relațiilor moldo-franceze. Datorită afinităților istorice și lingvistice, raporturilor tradiționale de prietenie, apropiere culturală și civilizațională între poporul francez și cel moldovenesc, șansele și posibilitățile de fortificare a acestui segment relevant în relațiile dintre două state sunt destul de semnificative. Încheierea de acorduri bilaterale moldo-franceze pe mai multe segmente ar fi benefică Republicii Moldova în contextul procesului integraționist european.
5. În urma cercetării dimensiunii politico-diplomatice a relațiilor dintre Republica Moldova și Franța, observăm un tablou segmentat pe perioade de dezvoltare și de stagnare. Șansele oferite Republicii Moldova de către Franța și de către UE nu au fost întotdeauna apreciate și explorate de către autoritățile de la Chișinău. În domeniul politic nu s-au făcut eforturi suficiente din partea Republicii Moldova pentru a trezi interesul Franței și a trece la un alt nivel de dezvoltare a relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european. Republica Moldova, având aspirații integraționiste pentru arealul european are nevoie de sprijinul politic din partea Franței care susține aspirațiile de democratizare și cele de racordare la standardele europene ale țării noastre. Ajutorul acordat de către Franța Republicii Moldova în procesul integraționist european depinde de realizarea reformelor propuse de UE prin intermediul Acordului de Asociere între UE și Republica Moldova.

6. Analizând dimensiunea economică a relațiilor moldo-franceze, se va menționa că, la un interval de trei decenii de la obținerea independenței de către RM, Franța rămâne a fi un partener economic constant pentru țara noastră, dar nu printre cei mai importanți. Franța ocupă o poziție destul de joasă în comerțul exterior al RM: locul 11 după datele anului 2020. Crizele politice și economice prin care a trecut RM au afectat colaborarea economică moldo-franceză. Investitorii francezi au nevoie de o situație certă, de o justiție independentă și de stat de drept. Poate fi menționat aici și randamentul scăzut al activității întreprinderilor mixte moldo-franceze, comparativ cu alte întreprinderi mixte. Investițiile sunt în legătură directă cu situația politică și economică din țară, cu cadrul legislativ și reglementările cu privire la mediul de afaceri. La moment nu există un mecanism al dirijării relațiilor comerciale, fapt ce se răsfrânge negativ asupra relațiilor bilaterale moldo-franceze. Chiar dacă Franța nu este lider în colaborarea economică a RM cu alte țări, urmare a cercetării se evidențiază interesul sporit al Franței pentru țara noastră. Este important să valorificăm potențialul Franței în scopul sporirii vizibilității RM și facilitării integrării statului în UE. Cu cât mai mult se va dezvolta sectorul economic, cu atât mai mult va crește interesul politic al Franței în RM. Liberalizarea regimului de vize cu UE a contribuit la dezvoltarea economică a relațiilor moldo-franceze. Se ajunge la concluzia că în anii în care autoritățile din RM și cele din Franța au avut vizite oficiale reciproce cu discuții, încheieri de acorduri, comerțul moldo-francez a crescut semnificativ. Perioadele de declin în relațiile comerciale dintre cele două state au la bază crizele politice ale RM de-a lungul timpului.
7. În domeniul socio-cultural, analizând activitatea tuturor instituțiilor francofone în RM, putem afirma că relațiile bilaterale moldo-franceze continuă să se dezvolte pe cale ascendentă. Susținerea mobilităților cadrelor didactice și a studenților de către instituțiile francofone intensifică durabilitatea colaborării moldo-franceze în domeniul socio-cultural. Limba și cultura, care trebuie să fie „liantele unității umane” servesc o bună modalitate de cooperare între Franța și RM, dar se constată faptul că limba franceză a pierdut și continuă să piardă o mare parte din terenul său funcțional din Republica Moldova. Realizările obținute până acum în cadrul cooperării moldo-franceze se încadrează în fundamentul procesului integraționist european. Datorită afinităților istorice între Moldova și Franța, cooperarea culturală dintre cele două state este fundamentală.
8. Un rol important în relațiile moldo-franceze este ocupat de Francofonie care prezintă un atu pentru un stat democratic, european și prosper. Francofonia, participând la promovarea diversității culturale și la crearea de locuri de muncă pentru cetățeni, reprezintă un vector de apropiere a Republica Moldova de UE. Așa cum Republica Moldova este considerată cea mai francofonă țară din Europa Centrală și de Est, organizarea unui

Summit al Francofoniei la Chișinău ar prezenta o oportunitate de consolidare a relațiilor moldo-franceze, un pas înainte în calea Republicii Moldova spre UE, dar și sporirea vizibilității externe a statului. În acest context, este nevoie de voința politică care reprezintă elementul decisiv. Francofonia joacă un rol important în relațiile moldo-franceze, Franța având vocația de a fi un actor important în două zone integrate: UE și lumea francofonă. Ponderea Francofoniei în Republica Moldova este majoră și are un impact asupra dezvoltării politice și economice a țării. Aderarea RM la Francofonie favorizează accesul la valorile spirituale ale Francofoniei, consolidează situația limbii franceze în sistemul de învățământ, permite Republicii Moldova participarea la programe pentru dezvoltare și contribuie la o reorientare a Republicii Moldova spre modelul economic al țărilor occidentale.

În baza rezultatelor obținute și a concluziilor deduse, autorul înaintea următoarele **recomandări**:

1. **Tuturor structurilor responsabile de promovarea politicii externe** - Elaborarea unei noi Concepții sau Strategii privind politica externă a Republicii Moldova (cea din anul 1995 având un caracter depășit), cât și evidențierea direcțiilor de bază ale cooperării Republicii Moldova cu Franța, în condițiile în care Franța este unul dintre principalii promotori ai politicii integraționiste din arealul european.
2. **Guvernului Republicii Moldova (Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova și Ministerului Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova)** - Consolidarea cadului juridic prin încheierea de acorduri bilaterale moldo-franceze pe mai multe segmente, cum ar fi: Acord de Parteneriat Strategic Republica Moldova – Franța cu privire la integrarea Republicii Moldova în UE; Acord între Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova și cel al Franței cu privire la protecția socială a migranților moldoveni în Franța.
3. **Instituției Parlamentului, Guvernului și Președintelui Republicii Moldova** - Implicarea mai activă și demonstrarea deschiderii spre colaborare a autorităților din Republica Moldova, așa cum cercetarea realizată demonstrează că dezvoltarea comerțului moldo-francez depinde în mare măsură de vizitele oficiale reciproce moldo-franceze și încheierile de acorduri, tratate.
4. **Guvernului Republicii Moldova (Ministerului Economiei al Republicii Moldova)** - Instituirea *Comisiei mixte interguvernamentale moldo-franceză de colaborare comercial-economică* în calitate de instrument de impulsare a colaborării economice bilaterale.
5. **Guvernului Republicii Moldova** - Realizarea reformelor impuse de Acordul de Asocierie între Uniunea Europeană și Republica Moldova: justiția independentă, eradicarea corupției, statul de drept, etc. pentru obținerea credibilității din partea Franței și a Uniunii Europene.

6. **Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova (Ambasada Republicii Moldova în Republica Franceză) -** Completarea personalului Ambasadei Republicii Moldova în Franța cu specialiști pregătiți în domeniile: politic, diplomatic, economic, cultural dar și pentru relațiile cu diaspora moldovenilor din Franța.

Perspectivile cercetării problemei științifice rezidă în aprofundarea investigațiilor privind colaborarea RM cu Franța și a sprijinului acordat de către Franța Republicii Moldova în scopul facilitării procesului integraționist european. Este important de a identifica probleme existente în comunicarea autorităților moldovenești cu autoritățile franceze care ar putea împiedica dezvoltarea de mai departe a relațiilor dintre cele două state. Totodată, este necesar de a urmări perspectiva francofonă și aspirațiile integraționiste europene în calitate de factori de impulsare a parteneriatului moldo-francez.

BIBLIOGRAFIE

1. Acordul de cooperare culturală, științifică și tehnică între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze [online]. [citat 26.03.2016]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356851>.
2. Aranjamentul administrativ privind cooperarea în domeniul patrimoniului cultural. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 03-06-2016. Nr. 151-155 art. 730.
3. Arhiva curentă a MAEIE a RM, fond 5, inventar 1-AB, fond 177, f 20.
4. ARON, R. *Paix et guerre entre les nations*. Paris : Calmann-Lévy, 1984. p. 442.
5. ATTALI, J. *La Francophonie et la Francophilie, moteurs de croissance durable*. Paris, 2014. 246 p. ISBN: 978-2-11-009886-3.
6. BORȘ, V. Recunoașterea Republicii Moldova pe arena internațională. In: *Moldoscopie, (Probleme de analiză politică)*. Chișinău: Partea XII, USM, 1999, p.34-46.
7. BRAILLARD, Ph., DJALILI, M-Reza. *Les relations internationales*. Paris, 2016, p. 55-62, 126p. ISBN 978-2-13-073675-2.
8. BRUCAN, S. *Dialectica politicii mondiale*. București: Nemira, 1997, p. 35.
9. BULL, H. *Societatea anarhică. Un studiu asupra ordinii în politica mondială*. Traducere: Petruț M. și Plăcintar E. Chișinău: Știința. 1998.
10. BURIAN, A. *Relații internaționale, politica externă și diplomația*. Curs de lecții. Chișinău: CEP USM, 2007. p.208, 446 p.
11. CĂLDARE, Gh. Elaborarea noului cadru juridic de colaborare dintre Republica Moldova cu Uniunea Europeană. In: *Administrarea Publică*. Nr.2 (70), 2011, p.98-104. ISSN 1813-8489.
12. CĂLDARE, Gh. Politica externă a Republicii Moldova. In: *Relațiile internaționale în curriculumul universitar: bazele teoretico-metodologice / USM; coord.: Valentina Teosa [et al.]*. – Chișinău : CEP USM, 2016. – 546 p. p.29-43. ISBN 978-9975-71-828-8.
13. CĂLDARE, Gh., GORINCIOI, R. Politica externă: aspecte teoretice și practice. In: *Politologie*. Chișinău: CEP USM, 2007, p. 346 – 357.
14. CĂLDARE, Gh., MORARI, C. Colaborarea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană: probleme și priorități. In: *Moldoscopie*. 2017, nr.2, (LXXVII). p.136-144.
15. CEBOTARI, S. *Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraționiste: interese și priorități*: tz.de doct. Chișinău, 2006, p.10-11. 168p.
16. CEBOTARI, S., CĂLDARE, G. *Politica externă a Republicii Moldova*. Note de curs. Chișinău, 2018. CEP USM, p. 161. ISBN 978-9975-142-08-3.
17. CEBOTARI, S., SACA, V., COROPCEAN, I. *Politica externă a RM în contextul proceselor integraționiste. Monografie*. Chișinău, 2008. 180 p. ISBN 978-9975-9692-3.
18. CHEIANU-ANDREI, D. Cartografierea diasporei moldovenești în Italia, Portugalia, Franța și Regatul Unit al Marii Britanii. [online]. Chișinău 2013. [citat 06.07.2017].

- Disponibil:http://www.brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/01_cartografierea_diasporei_moldovenesti_in_4_tari_ue_rom.pdf.
19. COJOCARU, Gh., *Politica externă a Republicii Moldova. Studii*. Chișinău: Ed. Civitas, 2001, p. 119-120. 206 p.
  20. Concepția politicii externe a Republicii Moldova. Nr. 368 – XVI // In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, martie, Nr.4. [online]. [citat 14.05.2017]. Disponibil: <http://www.mfa.md/Po/PoliticaBilaterale/relatiiRM-EuropaAN.htm>.
  21. DELIVET, Ph. *Les politiques de l'Union européenne*. Paris, 2013, 287 p.
  22. DEUTSCH, K. W. *Analiza relațiilor internaționale*. Chișinău: Tehnica-Info, 2006, 220 p. ISBN 978-9975-63-008-5.
  23. *Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998–2008)*. Chișinău: 2009, 192 p.
  24. GOMART, T. La relation bilatérale: un genre de l'histoire des relations internationales/ In: *Materiaux pour l'histoire de notre temps*, 2002, vol. 65, № 1. [online]. [citat 07.09.2016]. Disponibil: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/mat_07693206_num_65_1_403316.
  25. HAAS, E. *Uniting of Europe*, Stanford University Press, 2004, 641 p.
  26. JUC, V. Politica externă. În: *Republica Moldova*. Ediția a 2-a revăzută și adăugată. Chișinău: Bons offices SRL, 2010. p. 706 -715.
  27. KESSLER, M-Ch. *La politique étrangère de la France : Acteurs et processus*. Paris, Presses de Sciences Po, 1999, 499p.
  28. LEFEBVRE, M. *La politique étrangère européenne*. Paris: Presses Universitaires de France. 2016, 127 p.
  29. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.36-38, p.26-27.
  30. MORARI, C. *Dimensiunile externe și interne în procesul de integrare europeană. Cazul Republicii Moldova*: tz. de doct în științe politice. Chișinău, 2017. 173p.
  31. MORARU, V. *Republica Moldova – Uniunea Europeană: problemele și perspectivele cooperării*. Chișinău: Știința, 2010. 148 p.
  32. MORARU, V. Valențele valorilor europene. In: *Moldoscopie*. Nr. 2(73)/2016/ISSN 1812-2566. p.11-120.
  33. MORIN, J.-F. *La politique étrangère: Théorie, méthodes et références*. Paris: Armand Colin 2013. 315 p. ISBN 978-2200272227.
  34. NEGUȚA, A. Relațiile economice moldo-franceze. In: *Moldoscopie (probleme de analiză politică)*. № 1 (XXXX), Chișinău: CEP USM, 2007.
  35. PARMANTIER, F. *Moldova. Atuurile Francofoniei*. Chișinău: Arc, 2010. 136 p. ISBN 978-9975-61-586-0.
  36. PETITEVILLE, F. De la politique étrangère comme catégorie d'analyse des relations internationales. In: *Critique internationale*. 3/2003 (no 20), p. 59.
  37. *Politica externă a Republicii Moldova 2009–2011: în sinteze și dezbateri*. Red.: Lina Grău. Chișinău: MS Logo SRL, 2011, 320 p.
  38. Protocolul privind stabilirea relațiilor diplomatice între Republica Franceză și Republica Moldova. In: *Tratate Internaționale Nr. 40 art. 145*. [online]. [citat 04.06.2021]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=363546>.
  39. ROSAMOND, B. *Theories of European integration*. New York, 2000, 73 p.
  40. ROTARU, V. *Politica externă a Republicii Moldova în contextul dimensiunilor morale: realități și deșiderate*.tz. de doct. în științe politice. Chișinău, 2013, p. 51, 163 p.
  41. SACA, V., VARZARI, P. Politici integraționiste în contextul modernizării social-politice a RM. In: *Moldoscopie*. Nr. 1(68). Chișinău, USM, 2015, p.114. ISSN 1812-2566.
  42. SNEGUR, M. *Labirintul destinului*. Memorii. Vol. 4. Chișinău: Fundația “Draghiștea”, 2013. 764p. p. 400-420. ISBN 9789975421089.
  43. SOLOMON, C. Aspecte privind relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. In: *Teoria și practica administrării publice*, (Materiale ale Conferinței științifico-practice cu participare națională, 2012). Chișinău 2012. p.53-55.
  44. *Tendențe și Politici Migraționiste în Regiunea Mării Negre: cazurile R. Moldova, României și Ucrainei*. IDIS „Viitorul”, 2008. p.6 ISBN 978-9975-9922-3-7.

45. Tratatе internaționale la care Republica Moldova este parte. Volum 18, (1990-1998). Moldpress. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. Chișinău, 1999. pp.412-415.
46. ȚĂU, N. *Diplomația în culise : Suveranitate, Independență, Război și pace*. București: Editura Enciclopedică, 2002. 388p. p. 210-213. ISBN 973-45-0406-1.
47. VASILESCU, Gr. Sarcini și mecanisme interne de integrare europeană a Republicii Moldova. In: *Studii Internaționale. Viziuni din Moldova* /col. red.: Teosa V. [ș.a.]. Chișinău : CEP USM, Vol.8, nr1 (6), 2008, pag 48-65.
48. VASILESCU, Gr. Strategii de integrare europeană pentru RM. In: *Știința politică în Republica Moldova: realizări și perspective*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 255-263.
49. VASILESCU, Gr., MORARI, C. Integrarea europeană. In: *Relațiile internaționale în curriculumul universitar: bazele teoretico-metodologice* / Univ. de Stat din Moldova ; coord.: Valentina Teosa [et al.]. Chișinău : CEP USM, 2016. 546 p. p.230. ISBN 978-9975-71-828-8. [online]. [citată 26.03.2017]. Disponibil: https://eupreacc.files.wordpress.com/2016/10/relatii-internationale-b5_p2.pdf.

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

1. CEBOTARI, S., COTILEVICI, V. Socio-cultural dimension of relations between Republic of Moldova and France in the context of European integration process. In: *Țările post-sovietice între UE și Federația Rusă - analiza circumstanțelor specifice și tendințelor politice*. Conferința științifică internațională, 27 septembrie, 2016 / coord.: Valentina Teosa [et al.]. – Chișinău : CEP USM, 2016. p.141-151. ISBN 978-9975-71-829-5.
2. COTILEVICI, V., CEBOTARI, S. Cadrul politico-juridic al relațiilor moldo-franceze. *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*. nr.4 (LXXV), 2016. - Chișinău: USM, USPEE, AMSP, 2016. – 218. p. 157-169. ISSN 1812-2566.
3. COTILEVICI, V. Relațiile moldo-franceze în contextul integrării europene. In: *STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE*, 2016, nr.3 (93). Seria "Științe sociale", p.189-196. ISSN 1814-3199, ISSN online 2345-1017.
4. COTILEVICI, V., Sprijinul acordat de către Franța Republicii Moldova în scopul integrării europene. In: *Political science, international relations and security studies*. International conference proceedings the Xth edition Sibiu, May 27-29, 2016. p.260-269. ISSN: 2343 – 7774.
5. COTILEVICI, V. Dimensiunea economică a relațiilor moldo-franceze. In: *Teoria și practica administrării publice*. Materiale ale conferinței științifico-practice cu participare internațională. 19 mai 2017, Chișinău, Tipografia „Elan Poligraf”. pp. 209-213. 633 p. ISBN 978-9975-3019-8-5.
6. COTILEVICI, V. Istoriografia cercetării relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european. *STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE*, 2017, nr.3 (103). Seria "Științe sociale", p.264-274. ISSN 1814-3199, ISSN online 2345-1017.
7. COTILEVICI, V. Relațiile moldo-franceze: aspecte ale cooperării economice. *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*. nr.2 (LXXVII), 2017. p. 165-178. ISSN 1812-2566.
8. COTILEVICI, V., CEBOTARI, S. Relațiile politice moldo-franceze la etapa actuală. În: Rezumate ale comunicărilor. Științe sociale. Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, CEP USM, Chișinău, 2017. p. 277-280. ISBN 978-9975-71-701-4.
9. COTILEVICI, V., CEBOTARI, S. La Francophonie – une porte supplémentaire de la République de Moldova vers l'Europe. *Analele Universității din Oradea. Relații Internaționale și Studii Europene*. Tom IX. 2017. p. 99-107. ISSN 2067 – 1253.
10. CEBOTARI, S., COTILEVICI, V. Identifications conceptuelles de l'interaction « politique étrangère – intérêt national – processus intégrationniste ». *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*. nr.1 (LXXX), 2018. p. 168-185. ISSN 1812-2566.

11. COTILEVICI, V. Diaspora moldovenească în contextul politicii migraționiste a Republicii Franceze. In: *Diaspora în lumea modernă: contextul regional și potențialul pentru o dezvoltare durabilă a țărilor de origine*. Conferința științifică internațională, Chișinău, 21 decembrie 2017. Organizația Internațională pentru Migrație, Misiunea în Moldova, 2018, 594 p. p.418 – p.427.
12. COTILEVICI, V. Identificări conceptuale ale interacțiunii „relații bilaterale”-„politică externă”-proces integraționist”. In: *Perspectivile și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației*. Conferința științifică internațională. Cahul, 7 iunie, 2018. p.17-p.21. ISBN 978-9975-88-040-4.
13. COTILEVICI, V. Contribuția cooperării moldo-franceze la modernizarea Republicii Moldova în baza modelului european. În: *Rezumate ale comunicărilor. Științe sociale*. Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, CEP USM, Chișinău, 2018. p.70-74. ISBN 978-9975-142-47-4.
14. COTILEVICI, V. Bilateral relations – a means of achieving the foreign policy of the state. *Science Time*. 2019. International Scientific Journal. Cazani. Nr. 1 (61). P. 31-35. ISSN 2310-7006.
15. COTILEVICI, V. Conceptual identifications of the „bilateral relations” – „foreign policy” – „integration process” interaction. In: *Proceedings of the IX International Scientific and Practical Conference „Social and Economic Aspects of Education in Modern Society”*, Vol.2, January 20, 2019, Warsaw, Poland. P. 38-44. ISBN 978-83-9525507-3-6.
16. CEBOTARI, S., COTILEVICI, V. Identifications conceptuelles de l’interaction « politique étrangère – intérêt national – processus intégrationniste ». *Revista Militară. Studii de securitate și apărare*. Nr.2 (18)/2017. Chișinău, 2018. p. 70-84. ISSN 1857-405X.
17. COTILEVICI, V. Relațiile dintre Republica Moldova și Franța prin prisma Francofoniei. *STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE*, 2019, nr.3 (123). Seria "Științe sociale", p.32-38. ISSN 1814-3199, ISSN online 2345-1017.
18. COTILEVICI, V. Colaborarea moldo-franceză în cadrul parteneriatului francofon. In: *Materialele Colloquia Professorum „Tradiție și inovare în cercetarea științifică”*, ediția a VIII-a. Bălți, 2019. P. 324-330. ISBN 978-9975-50-235-1.
19. COTILEVICI, V. CEBOTARI, S. European integrationist aspirations – a factor driving the moldovan-french partnership. In: *Scientific magazine of The Open Diplomacy Association*. N. 3 (51) 2019. P. 124-136. ISSN 1512-374.
20. COTILEVICI, V. CEBOTARI, S. European integrationist aspirations – a factor driving the moldovan-french partnership. In: *The Role of Intercultural Communication in Adapting Ethnic Groups to the European Union Social Space*. LAP LAMBERT Academic Publishing. 2019. P. 527-542. ISBN: 978-620-0-45841-4.
21. COTILEVICI, V. Relațiile culturale dintre Republica Moldova și Franța. In: *Acta Terrae Fogarasiensis*. Editura Negru Vodă, Făgăraș, 2019. P. 407-416. ISSN-L-2285-5130.
22. COTILEVICI, V. CEBOTARI, S. Baza juridică a relațiilor moldo-franceze. *STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE*, 2020, nr.3 (133). Seria "Științe sociale", p.269-275. ISSN 1814-3199, ISSN online 2345-1017.
23. COTILEVICI, V. Cooperarea moldo-franceză – o cale spre europenizarea Republicii Moldova. *STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE*, 2021, nr.3 (143). Seria "Științe sociale" ISSN 1814-3199, ISSN online 2345-1017, p.233-238.
24. COTILEVICI, V. Francofonia - oportunitatea de europenizare a Republicii Moldova. In: *Materialele Conferinței internaționale „Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul recordării învățământului la cerințele pieței muncii”*. ISBN 978-9975-56-893-7. p.126-135.

ADNOTARE

la teza de doctor în științe politice *Relațiile moldo-franceze în contextul procesului integraționist european : realități și perspective*, autor Violeta Cotilevici, specialitatea 562.02 - Istoria relațiilor internaționale și politicii externe Chișinău, 2021

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 310 titluri, 9 anexe, 154 pagini de text de bază, 1 tabel, 9 figuri. Rezultatele tezei sunt publicate în 24 de lucrări științifice (2 - în reviste internaționale cu impact, 2 - în reviste internaționale, 5 - în reviste categoria B, 4 - în reviste categoria C, 11 - în materialele conferințelor).

Cuvinte - cheie: relații bilaterale, politică externă, proces integraționist, cooperare, dialog politic, relații economice, dimensiunea socio-culturală, parteneriat francofon, europenizare, modernizare, areal european, tratat.

Scopul lucrării constă în studiul conceptual-teoretic, metodologic, analitic al relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european precum și perspectiva de dezvoltare ale acestora.

Obiectivele cercetării: analiza istoriografiei cercetării relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european: definirea și analiza fenomenului politicii externe, al relațiilor bilaterale și al procesului integraționist; identificarea conceptual-teoretică a interacțiunii relații bilaterale - proces integraționist; formularea abordărilor metodologice ale cercetării relațiilor moldo-franceze în contextul procesului integraționist european; examinarea cadrului juridic al relațiilor moldo-franceze; estimarea dimensiunii politico-diplomatice a relațiilor moldo-franceze; evaluarea cooperării moldo-franceze din perspectiva economică și socio-culturală în contextul procesului integraționist european; determinarea parteneriatului francofon Republica Moldova - Republica Franceză în contextul procesului integraționist european.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în faptul că pentru prima dată în literatura de specialitate din Republica Moldova, inclusiv cea din străinătate s-a întreprins o încercare de a construi imaginea integrală a principalelor aspecte ale cooperării moldo-franceze în contextul procesului integraționist european, cât și de a examina problema corelației „relații bilaterale-proces integraționist”.

Rezultatul care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante rezidă în determinarea rolului Franței în contextul procesului integraționist european al Republicii Moldova, fapt ce a confirmat existența posibilităților reale în vederea consolidării relațiilor moldo-franceze.

Semnificația teoretică se exprimă prin argumentarea necesității fortificării relațiilor moldo-franceze și determinarea identificărilor conceptual-teoretice ale interacțiunii „relații bilaterale” - „proces integraționist”.

Valoarea aplicativă: rezultatele cercetării, concluziile și recomandările formulate pot servi drept puncte de reper pentru factorii de decizie în vederea consolidării relațiilor moldo-franceze care ar putea facilita procesul integraționist european al Republicii Moldova. Materialele cercetării pot să-și găsească aplicabilitate în elaborarea cursurilor universitare în domeniu.

Implementarea rezultatelor științifice este reflectată în tezele unor conferințe naționale, cât și internaționale din România, Polonia, Federația Rusă, Georgia; în articole publicate în reviste de specialitate din țară și de peste hotare; în activitatea autorului în calitate de lector la specialitatea Relații Internaționale, Universitatea de Stat din Moldova.

АННОТАЦИЯ

диссертации на соискание ученой степени кандидата политических наук
Молдо-французские отношения в контексте европейского интеграционного
процесса: отношения и перспективы, автор Виолетта Котилевич,
специальность 562.02 – История международных отношений и внешней
политики, Кишинэу, 2021г.

Структура диссертации: введение, три раздела, общие выводы и рекомендации, список литературы – 310 наименований, 9 приложений, 154 страниц основного текста, 1 таблица, 9 диаграмм. Результаты диссертации опубликованы в 24 научной статье.

Ключевые термины: двусторонние отношения, внешняя политика, интеграционный процесс, сотрудничество, политический диалог, партнерство франкоговорящих стран, европеизация, модернизация, международный договор.

Цель исследования состоит в концептуально-теоретическом, методологическом, аналитическом исследовании молдавско-французских отношений в контексте процесса европейской интеграции, а также перспективы их развития.

Задачи исследования: анализ историографии исследований молдавско-французских отношений в контексте процесса европейской интеграции; определение и анализ феномена внешней политики, молдавско - французских двусторонних отношений и процесса интеграции; концептуально-теоретическая идентификация взаимодействия «двусторонние отношения» - «интеграционный процесс»; формулирование методологических подходов к исследованию молдавско-французских отношений в контексте процесса европейской интеграции; анализ политико-правовых рамок молдо-французских отношений; оценка политико-дипломатического изменения молдо-французских отношений; выделение форматов молдавско-французского сотрудничества с экономической и социокультурной точки зрения в контексте процесса европейской интеграции; определение франкоязычного партнёрства Республика Молдова – Французская Республика в контексте процесса европейской интеграции.

Научная новизна и оригинальность диссертационного исследования состоит в том, что впервые в специализированной литературе, как в молдавской, так и зарубежной, была предпринята попытка выстроить полную картину главных аспектов молдо-французского сотрудничества, равно как и изучить проблему корреляции: «двусторонние отношения – интеграционный процесс». А также исследовать молдо-французские отношения в контексте специфического развития европейского ареала.

Результат, способствующий решению важной научной задачи, заключается в определении роли Франции в контексте процесса европейской интеграции Республики Молдова, что подтверждает существование реальных возможностей укрепления молдо-французских отношений.

Теоретическое значение выражается аргументированием необходимости упрочения молдо-французских отношений и определением концептуально-теоретической идентификации взаимодействия «двусторонние отношения» - «интеграционный процесс».

Практическая ценность: результаты исследования, выводы и сформулированные рекомендации могут послужить ориентиром в принятии решений в целях упрочения молдо-французских отношений, которые могли бы упростить процесс европейской интеграции Республики Молдова. Материалы исследования могут применяться при создании университетских курсов лекций в данной сфере.

Внедрение результатов научного исследования отражено в докладах в рамках некоторых национальных и международных научных конференций: в Румынии, Польше, Российской Федерации; в статьях, опубликованных в специализированных изданиях в стране и за рубежом; в работе автора в качестве лектора кафедры Международных Отношений в Государственном Университете Молдовы.

ANNOTATION

to the doctoral thesis in political science *Moldovan-French relations in the context of the European integration process: realities and perspectives*, author Violeta

Cotilevici,

specialty 562.02 - History of international relations and foreign policy

Chişinău, 2021

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 310 titles, 9 annexes, 154 pages of basic text, 1 table, 9 charts. The thesis results are published in 24 scientific articles.

Keywords: bilateral relations, foreign policy, integration process, cooperation, political dialogue, economic relations, socio-cultural dimension, francophone partnership, Europeanization, modernization, European area, treaty.

The aim of the thesis consists of conceptual-theoretical, methodological, analytical study of the Moldovan-French relations in the context of the European integration process as well as their development perspective.

Research objectives: historical analysis of the research of Moldovan-French relations in the context of the European integration process; defining and analyzing the phenomenon of the foreign policy, bilateral relations and integration process; designing a methodological approach to the research of Moldovan-French relations in the context of the European integration process; research of the legal framework of the Moldovan-French relations; estimating the political-diplomatic dimension of Moldovan-French relations; evaluating economic and socio-cultural Moldovan-French perspective in the context of the European integration process; determining the Republic of Moldova – Republic of France francophone partnership in the context of the European integration process.

The scientific novelty and originality lies in the fact that for the first time in the scientific literature of the Republic of Moldova, including the one from abroad, an attempt was made to build a full picture of the main aspects of the Moldovan-French cooperation in the context of the European integration process, as well as to examine the interaction of “bilateral relations” – „integration process”.

The result that contributes to solving an important scientific problem lies in determining the role of France in the context of the European integration process of the Republic of Moldova, which is confirmed by the existence of real possibilities to strengthen Moldovan-French relations.

Theoretical significance is expressed by arguing the need to strengthen Moldovan-French relations and identifying the conceptual and theoretical interactions of the “bilateral relations” – „integration process”

Practical value: the research results, conclusions and identified recommendations can serve as benchmarks for decision makers in order to strengthen Moldovan-French relations that could facilitate the European integration process of the Republic of Moldova. The research materials can be applied when designing relevant university courses.

The implementation of research findings is reflected in the research theses of some national and international conferences in Romania, Poland, the Russian Federation; Georgia; in articles published in specialty journals and magazines in the country and abroad; in the author's activity as a lecturer of International Relations, Moldova State University.

COTILEVICI VIOLETA

**RELAȚIILE MOLDO-FRANCEZE ÎN CONTEXTUL
PROCESULUI INTEGRAȚIONIST EUROPEAN : REALITĂȚI
ȘI PERSPECTIVE**

**562.02 ISTORIA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE ȘI
POLITICII EXTERNE**

Rezumatul tezei de doctor în științe politice

Aprobat spre tipar:

Hârtie offset. Tipar offset.

Coli de tipar.: ...

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Tiraj ... ex ...

Comanda nr. ...

Centrul Editorial-Poligrafic al USM,
str. A. Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009